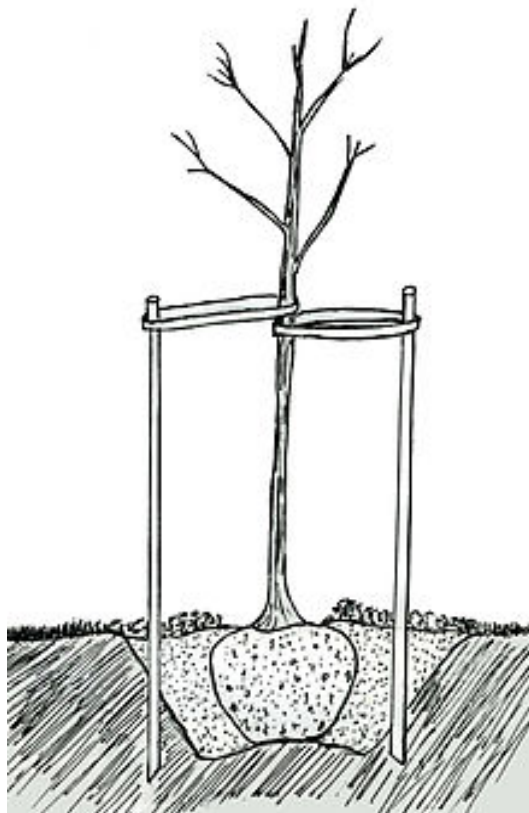

Duurzaam muziekonderwijs

Een onderzoek naar de duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen

Auteur: Desiree Wanders
ArtEZ Conservatorium Zwolle
Docent Muziek op Maat
Begeleider: Hilje van der Vliet
Zwolle, 15 mei 2019

Samenvatting

Muziekonderwijs zit niet verankerd in het basisonderwijs in Nederland. Muziekonderwijs heeft geen hoge prioriteit en is niet vast opgenomen in het curriculum van basisscholen (Oosterhof, 2015). Steeds meer scholen geven muziekonderwijs, er is veel aandacht voor het vak en vanuit de overheid wordt er veel geld beschikbaar gesteld. Echter zijn de effecten daarvan nog maar minimaal (Sardes & Oberon, 2014). Vanuit de Rijksoverheid wordt ingezet op duurzame verankering van muziekonderwijs op alle basisscholen in Nederland. Rijksoverheid heeft in het kader van het huidige beleid *Cultuureducatie met Kwaliteit*, het muziekonderwijs sinds 2013 een extra impuls gegeven.

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen welke factoren kunnen bijdragen aan het verankeren van muziekonderwijs in de gemeente Zeewolde. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: 'Aan welke voorwaarden moet muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde voldoen om duurzaam te worden?'

Wanneer alle 1,6 miljoen basisschoolkinderen in Nederland structureel muziekonderwijs krijgen, dat wordt gegeven door gekwalificeerde leerkrachten vanuit een doorlopende leerlijn met heldere landelijke doelen, dan pas kan worden gesproken van een duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen. Muziekonderwijs verbetert tijdelijk zolang basisscholen door financiële middelen van Rijksoverheid wordt gesteund. De effecten en gevolgen van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muziekeducatie op het basisonderwijs zijn minimaal. De financiële middelen die beschikbaar worden gesteld door de Rijksoverheid zijn te weinig om langdurig verschil te kunnen maken

De basisscholen in Zeewolde ervaren eenzelfde probleem voor het geven van kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs: een gebrek aan tijd en geld. Bovendien heeft muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde geen hoge prioriteit. Uit de resultaten van de enquêtes bleek dat groepsleerkrachten behoefte hebben aan scholingen, toegang tot een (online) muziekmethode en voorbeeld lessen en ideeën om te gebruiken tijdens hun eigen muzieklessen. De vraag is of er kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs gegeven wordt als er wel aan deze vraag voldaan wordt. Muziekonderwijs heeft nog altijd geen hoge prioriteit en het gebrek aan tijd en geld is daarmee nog steeds niet opgelost.

Er moeten nog erg veel stappen worden gezet voordat het muziekonderwijs in Zeewolde duurzaam verankerd is. Voor het behalen van het snelste resultaat zouden de basisscholen in Zeewolde een vakleerkracht muziek kunnen toevoegen aan het team. Echter voor langdurig resultaat zal moeten worden ingezet op professionalisering van de groepsleerkrachten. Het is van groot belang dat de visie van groepsleerkrachten en directieleden op het gebied van muziekonderwijs op school positief verandert.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Context.....	5
3. Onderzoeksopzet.....	7
4. Resultaten	
4.1 Wat betekent verduurzaming in het basisonderwijs?.....	9
4.2 Wat is verduurzaming van het (muziek)onderwijs?.....	12
4.3 Welke rol heeft Rijksoverheid in het verduurzamen van het muziekonderwijs op basisscholen?.....	15
4.4 Wat zijn de gevolgen en effecten van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muziekeducatie in het primair onderwijs?.....	18
4.5 Hoe ziet deze poging tot verduurzaming er concreet uit in het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde?.....	21
5. Conclusies en aanbevelingen.....	28
6. Bibliografie.....	32
7. Bijlagen	
7.1 Enquête.....	34
7.2 Resultaten enquête.....	36
7.3 Uitwerkingen interviews directieleden.....	44
7.4 Uitwerkingen interview vakleerkracht.....	46
7.5 Beroepsproduct.....	47

1. Inleiding

Doorgaande leer- en ontwikkelingslijnen en een samenhangend structureel programma zijn nog geen gemeengoed en de deskundigheid van de leerkrachten op het gebied van muziekonderwijs heeft binnen de scholen geen hoge prioriteit (Sardes & Oberon, 2014). De meeste kennis en vaardigheden die onderzocht zijn voldeden niet aan de zogeheten kerndoelen die voor het basisonderwijs leidend zijn. Scholen moeten kunstzinnige oriëntatie aanbieden. Echter staan ze vrij om zelf de inhoud, het aantal uren en welke disciplines zij aanbieden te bepalen (Oosterhof, 2015). Hieruit concludeer ik dat muziekonderwijs niet verankerd zit in het basisonderwijs in Nederland. Volgens verschillende onderzoeken en publicaties moet en kan dit beter. Rijksoverheid heeft in het kader van het huidige beleid *Cultuureducatie met Kwaliteit*, het muziekonderwijs sinds 2013 een extra impuls gegeven. De aanleiding voor het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* zijn Kamervragen die zorg uitten over de kwaliteit van het muziekonderwijs (Bussemaker, 2014). In datzelfde jaar kwam er een rapport uit van Sardes en Oberon waaruit blijkt dat de kwaliteit van het muziekonderwijs niet optimaal is.

Inmiddels ben ik zelf zo'n 5 jaar werkzaam als vakleerkracht muziek in het basisonderwijs. In de afgelopen jaren heb ik zelf ervaren dat er door een impuls van Rijksoverheid meer geld beschikbaar is voor het muziekonderwijs op basisscholen. Landelijk wordt er ook steeds meer aandacht besteed aan muziekonderwijs en door scholen wordt hier ook steeds meer het belang van ingezien. Het gevolg hiervan is dat er vanuit basisscholen een steeds grotere vraag is naar vakleerkrachten muziek. Momenteel ben ik zelf dan ook werkzaam als vakleerkracht muziek in het basisonderwijs op 2 basisscholen in Coevorden en voor de muziekschool in Zeewolde. Door de muziekschool in Zeewolde word ik op verschillende basisscholen in Zeewolde ingezet als vakleerkracht muziek. Dankzij een subsidie van de gemeente krijgen alle leerlingen in de groepen 1 t/m 8 van de basisscholen in Zeewolde muziekles. De Muziekschool Zeewolde heeft vakleerkrachten muziek aangetrokken die deze muzieklessen verzorgen. Elke groep krijgt jaarlijks 6 lessen van 50 minuten. Alle leerlingen op deze basisscholen krijgen projectmatig muziekles gegeven door een vakleerkracht muziek. Wat er buiten deze lessen om gebeurt verschilt heel erg per basisschool, per klas en per leerkracht: muziek zit niet verankerd in het basisonderwijs.

Mijn toekomstdroom is dat alle kinderen structureel muziekonderwijs krijgen, gegeven door gekwalificeerde leerkrachten. In structureel muziekonderwijs worden de muzieklessen gegeven vanuit een doorlopende leerlijn. Om dit alles mogelijk te maken is het noodzakelijk dat er vanuit de overheid een helder landelijk kader wordt opgesteld met kwaliteitsinspecties. Ik denk dat op die manier het muziekonderwijs pas echt een boost zou krijgen.

Dit onderzoek is geschreven om mijn eigen visie op het gebied van muziekonderwijs in het primair onderwijs verder vorm te geven. Het onderzoek heb ik uitgevoerd in mijn eigen lespraktijk in Zeewolde. Door de Muziekschool Zeewolde is geconcludeerd dat ondanks de subsidieregelingen in de gemeente Zeewolde en de gegeven muzieklessen door vakleerkrachten, muziek geen vast onderdeel van het curriculum is op de basisscholen. Door middel van dit onderzoek hoop ik in kaart te brengen welke factoren kunnen bijdragen aan het verankeren van muziekonderwijs in het basisonderwijs in de gemeente Zeewolde.

2. Context

Steeds meer scholen geven muziekonderwijs, er is veel aandacht voor het vak en vanuit de overheid wordt er veel geld beschikbaar gesteld (Sardes & Oberon, 2014). Echter zijn de effecten daarvan nog maar minimaal. Muziekonderwijs heeft geen hoge prioriteit en is niet vast opgenomen in het curriculum van basisscholen (Oosterhof, 2015).

In haar onderzoek naar de beleidseffecten van de Rijksoverheid (2015) concludeert Oosterhof dat de meeste groepsleerkrachten zich niet bekwaam voelen voor het geven van een goede muzikles. Een vijfde van de pabo studenten is daarnaast ook ontevreden over de kennis en vaardigheden die zij opgedaan hebben tijdens de opleiding. Dit is te verklaren doordat er op de pabo soms maar zestien klokuren muziekonderwijs in vier jaar tijd gegeven wordt.

Als gevolg hiervan investeert minister Jet Bussemaker de komende jaren vijf miljoen euro in muzikles op de pabo. Pabo's konden vanaf juli 2017 aanvragen doen bij het Fonds voor Cultuurparticipatie, in samenwerking met een conservatorium. Deze nieuwe subsidieregeling is onderdeel van de impuls *Méér Muziek in de Klas*, voor meer en beter muziekonderwijs op de basisschool. Deze subsidieregeling voor professionalisering van het muziekonderwijs voor pabo's zou moeten bijdragen aan een duurzame verankering van kwalitatief goed muziekonderwijs (Cultuurparticipatie, 2017).

Op basis van wat hiervoor beschreven is, ben ik tot de volgende onderzoeksvraag gekomen:
'Aan welke voorwaarden moet muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde voldoen om duurzaam te worden?'

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er verschillende deelvragen opgesteld.

- Wat betekent verduurzaming in het basisonderwijs?
- Wat is verduurzaming van het (muziek)onderwijs?
- Welke rol heeft Rijksoverheid in het verduurzamen van het muziekonderwijs op basisscholen?
- Wat zijn de gevolgen en effecten van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muzikeducatie in het primair onderwijs?
- Hoe ziet deze poging tot verduurzaming er concreet uit in het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde?

De eerste vier deelvragen zijn te beantwoorden aan de hand van een literatuuronderzoek. Voor het beantwoorden van de vijfde deelvraag is veldonderzoek gedaan. Voor het praktijkonderzoek zijn enquêtes uitgezet naar de groepsleerkrachten van de basisscholen in Zeewolde over 'muziekonderwijs in het basisonderwijs'. Het doel van de enquêtes is het in kaart brengen van hoe het er in de klas aan toe gaat. Er hebben interviews plaatsgevonden met een aantal directieleden van de basisscholen en een vakleerkracht muziek die werkzaam is voor de Muziekschool in Zeewolde. Het doel van de interviews met de directieleden is om in kaart te brengen of er op de basisscholen voldoende gebruik wordt gemaakt van alle beleidsmogelijkheden. Het doel van het interview met de vakleerkracht muziek is het in kaart brengen van wat haar bevindingen zijn als ervaren vakleerkracht.

Met de uitkomsten van deze onderzoeksinstrumenten wordt er een website ontworpen. Deze website is voor de leerkrachten van de basisscholen in Zeewolde. Ze kunnen hier terecht voor informatie, tips en input. De precieze inhoud van de website zal worden bepaald door de uitkomsten van het praktijkonderzoek. De website is de verbindende schakel tussen wat de overheid mogelijk wil maken, wat de scholen willen bieden en het concept 'duurzaam muziekonderwijs'.

3. Onderzoeksopzet

De eerste vier deelvragen zijn te beantwoorden aan de hand van een literatuuronderzoek. Dit literatuuronderzoek zorgt voor een theoretisch kader waarop het praktijkonderzoek is gebaseerd. Voor dit praktijkonderzoek worden er enquêtes afgenomen bij de groepsleerkrachten op de basisscholen in Zeewolde. Met de directeurs en directrices wordt er een interview gehouden. Daarnaast wordt in gesprek gegaan met een vakleerkracht muziek die werkzaam is voor de muziekschool in Zeewolde. De vakleerkrachten muziek verzorgen de 6 wekenlange muziekprojecten in verschillende klassen op de 11 basisscholen in Zeewolde.

Het doel van de enquêtes is het in kaart brengen van hoe het er in de klas aan toe gaat. In de enquête worden de volgende vragen gesteld:

- Hoeveel tijd wordt er wekelijks door jou als groepsleerkracht in de klas besteed aan muziekonderwijs?
- Wat is de reden voor de hoeveelheid tijd die er besteed wordt aan muziekonderwijs in jouw klas?
- Welke hulpmiddelen heb je ter beschikking voor het geven van een kwalitatief goede muziekles?
- De 6 lessen gegeven door een vakleerkracht muziek per jaar zie ik als:
- Kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school is:
- Voor het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas heb ik behoefte aan:

Het doel van de interviews met de directieleden is om in kaart te brengen hoe belangrijk muziekonderwijs op de scholen wordt bevonden en wat er vanuit de directie aan gedaan wordt om kwalitatief goed muziekonderwijs op hun school mogelijk te maken. Wordt er op de basisscholen voldoende gebruik gemaakt van alle beleidsmogelijkheden? Waar zijn eventuele verbeteringen mogelijk? Waar is vanuit de school vraag naar? Het doel van het interview met de vakleerkracht muziek is het in kaart brengen van wat haar bevindingen zijn als ervaren vakleerkracht. Hoe kijkt de vakleerkracht aan tegen de huidige situatie in Zeewolde? Wat is volgens de vakleerkracht nodig om muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde te verankeren? En waar is vanuit de basisscholen behoefte aan?

Tijdens het praktijkonderzoek worden er drie verschillende invalshoeken belicht, namelijk de kant van de groepsleerkrachten, directieleden en vakleerkrachten muziek. Door middel van deze onderzoeksmethode wordt een goed beeld gevormd van de huidige situatie in Zeewolde.

Na afloop van dit praktijkonderzoek kan de volgende deelvraag worden beantwoord: 'Hoe ziet deze poging tot verduurzaming er concreet uit in het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde?'

Alle groepsleerkrachten van de 11 basisscholen in Zeewolde worden verzocht de enquête in te vullen. Dit betreft de volgende basisscholen:

- OBS Panta Rhei
- ICB Kaleidoscoop
- Protestants Christelijke Basisschool de Reg
- De Richtingwijzer
- Openbare basisschool de Wetering
- Basisschool 't Wold
- KBS de Toermalijn
- 't Kofschip
- Het Mozaïek
- Christelijke basisschool In De Lichtkring
- Basisschool de Regenboog

De interviews worden persoonlijk afgenomen met de directeurs/directrices van de desbetreffende basisscholen. Door middel van deze enquêtes en interviews wordt het volgende in kaart gebracht:

- Visie over muziekonderwijs in de klas
- De relevantie van muziekonderwijs op de basisschool
- Wat groepsleerkrachten nodig zijn voor het geven van kwalitatief goede muzieklessen

Er wordt in gesprek gegaan met Anja Oosterbeek. Anja is een ervaren vakleerkracht muziek die al ruim 10 jaar de muzieklessen verzorgen op de basisscholen in Zeewolde. Anja verzorgt veelal de muzieklessen in de onderbouw. Door middel van dit gesprek wordt in kaart gebracht wat haar bevindingen zijn als ervaren vakleerkracht.

Met de uitkomsten van de drie delen van het praktijkonderzoek wordt er een website ontworpen. Deze website is bedoeld voor alle groepsleerkrachten van de basisscholen in Zeewolde. De groepsleerkrachten en directieleden kunnen terecht op deze website voor informatie, tips en input. Op de website is informatie te vinden over de verschillende uitkomsten van zowel het literatuur- als het veldonderzoek. De precieze inhoud van de website zal worden bepaald door de uitkomsten van het praktijkonderzoek. Op de website zullen onder andere tips en hulpmiddelen staan die groepsleerkrachten kunnen gebruiken voor het verbeteren van het huidige muziekonderwijs op school. Ook de factoren die kunnen bijdragen aan het verankeren van muziekonderwijs op de basisschool zullen op de website te vinden zijn. De website is de verbindende schakel tussen wat de overheid mogelijk wil maken, wat de scholen willen bieden en het concept 'duurzaam muziekonderwijs'. De website is het uiteindelijke beroepsproduct.

Het beroepsproduct is voor iedereen vrij toegankelijk. De verschillende basisscholen in Zeewolde kunnen gebruik maken van de resultaten van het onderzoek. Evenals de Muziekschool Zeewolde die de vakleerkrachten muziek verzorgd op de 11 basisscholen. Uiteraard kunnen ook andere vakleerkrachten muziek, basisscholen en groepsleerkrachten hier hun voordeel mee doen.

4.1 Wat betekent verduurzaming in het basisonderwijs?

Wat is verduurzaming in het onderwijs en hoe wordt dit vormgegeven? In dit eerste hoofdstuk staat deze vraag centraal. Termen die aan de orde komen zijn onder meer 'duurzaam', 'verankering', 'scaffolding', 'gepersonaliseerd leren', 'de zone van naaste ontwikkeling' en 'authentiek leren'.

Volgens de van Dale betekent verankeren 'stevig bevestigingen' (2019). Niet alleen in het onderwijs wordt de term 'verankering' gebruikt, maar ook in andere sectoren is het een term die regelmatig terugkomt. Bijvoorbeeld in de landbouw onder de naam 'kluitverankering'. Volgens Het Norminstituut Bomen (2018, p. 77) is kluitverankering: "Een efficiënte en betrouwbare manier om bomen ondergronds te verankeren. De brede gordelbanden, die met grondankers in de bodem worden bevestigd, zorgen voor een zeer sterke ondergrondse verankering van de kluit. De boom behoudt zijn natuurlijke bewegingsvrijheid."

Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen, aldus de definitie van de VN-commissie Brundtland uit 1987.

Professor Annelies van Vianen beschrijft in haar boek *Dynamische loopbanen* het volgende:

Of we succesvol zijn in ons werk en onze loopbanen wordt tegenwoordig niet alleen meer bepaald door onze functie specifieke kennis en ervaring, maar vooral ook door de mate waarin we over brede en flexibele competenties beschikken. We moeten bereid blijven onze kennis en vaardigheden regelmatig te verversen en steeds nieuwe dingen te leren. Dit leidt tot een nieuwe werkelijkheid die andere competenties van werkenden en werkgevers vraagt. Leren te blijven leren, dat is duurzaam ontwikkelen (2013, p. 10).

Wanneer dit vertaald wordt naar het onderwijs kan er gesteld worden dat een leven lang leren een grote samenhang heeft met duurzaam onderwijs. De Europese Commissie (2000) verwoordt 'lifelong learning' als volgt: "Alle activiteiten die gedurende het hele leven ontplooid worden om kennis, vaardigheden en competenties vanuit een persoonlijk, burgerlijk, sociaal en/of werkgelegenheidsperspectief te verbeteren" (p. 3).

Jarvis geeft in zijn boek, *'Globalisation, Lifelong Learning, and the Learning Society: Sociological Perspectives'* een iets andere definitie van de term 'lifelong learning':

The combination of processes throughout a lifetime whereby the whole person – body (genetic, physical and biological) and mind (knowledge, skills, attitude, values, emotions, beliefs and senses) – experiences social situations, the perceived content which is then transformed cognitively, emotively or practically (or through any combination) and integrated into the individual person's biography resulting in a continually changing (or more experienced) person. (2007, p.1)

van Dellen geeft in zijn artikel 'Lifelong learning in Nederland: wat is het en waarom?' de volgende uitleg over de twee verschillende definities van de term 'lifelong learning':

De Europese Commissie gaat het blijkbaar vooral in pragmatische en praktische zin om allerhande onderwijs, training en opleidingsactiviteiten die het 'competente' gedrag van Europeanen kunnen verbeteren in verschillende perspectieven, terwijl Jarvis het leren en ontwikkelen van het autonome individu in zijn of haar levensloop centraal stelt. (2001, p. 3)

De fundamenteën voor een leven lang leren worden gelegd tijdens de schooltijd (Hargreaves 2004). President Bill Clinton zei het volgende tijdens the Global Education and Skills Forum 2014: "That there's more to learn. That we should all be hungry for a lifetime" (Fowler, 2014). Om mensen aan te zetten tot een leven lang leren heeft de school de taak om leerlingen te leren leren.

'Leren leren' gaat over de wijze waarop we leerlingen kunnen helpen om effectiever te leren dan ze van nature en zonder interventie zouden doen. Dit gebeurt onder andere door middel van 'scaffolding'. Dit is een aanpak waarin de docent de leerling op maat begeleidt en steeds meer zelfstandigheid geeft (Beeker, 2008). Scaffolding gaat uit van het idee dat een leerling voor het bereiken van een leerdoel hulp nodig heeft van een docent. De docent bouwt een steiger om de leerling stapsgewijs naar het hoger gelegen doel te leiden (van Blijswijk, 2018).

Om zoveel mogelijk leerlingen te bereiken en ervoor te zorgen dat het leren verder reikt dan het klaslokaal wordt er gebruik gemaakt van 'gepersonaliseerd leren'. Gepersonaliseerd leren betekent dat er sprake is van een leertraject dat is afgestemd op de individuele leerling. Het uitgangspunt is wat elke leerling al weet en kan en wat hij zou willen leren. Dit betekent dat je ruimte schept voor elke leerling om een individueel traject te kiezen (Rubens, 2013).

Deze bovengenoemde theorieën zijn onder meer gebaseerd op het werk van de Russische psycholoog Lev Vygotsky (1896-1934). Vygotsky heeft veel onderzoeken gedaan naar de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Van Blijswijk zegt het volgende over Vygotsky: "Hij gaat ervan uit dat de leerling leert in aansluiting op wat hij al weet, maar het moet wel nieuw of uitdagend zijn om daadwerkelijk van leren te kunnen spreken" (Nivoz, 2018). Opvoeders kunnen de ander helpen de kloof te overbruggen tussen wat hij op een bepaald moment zelf kan en waar hij, weliswaar met hulp, toe in staat is. Gebaseerd op deze theorie introduceert Vygotsky de term 'de zone van naaste ontwikkeling'. Deze zone heeft betrekking op de potentiële leer mogelijkheden van een individu. Wat een kind al zelfstandig kan noemen we de actuele ontwikkeling. Waar een kind nog hulp bij nodig heeft, noemen we de naaste ontwikkeling. Het gebied hier tussenin noemen we de zone van naaste ontwikkeling. Dit zijn activiteiten die het kind nog niet zelfstandig kan, maar wel wanneer het kind sociale ondersteuning krijgt bij de uitvoering ervan. Je stimuleert de zone van naaste ontwikkeling door opdrachten aan te bieden die net boven het niveau van het kind liggen. De docent brengt de leerling via 'scaffolding' van 'de zone van actuele ontwikkeling' naar 'de zone van naaste ontwikkeling' (van Blijswijk, 2018).

Voor een leven lang leren is zelfsturing belangrijk. Zelfsturing is een onderdeel van de executieve functies: "Hogere cognitieve processen die nodig om activiteiten te kunnen

plannen en sturen" (SLO, z.d.). De executieve functies zijn van groot belang na de schooltijd en hangen nauw samen met een leven lang leren. Executieve functies bestaan uit 10 vaardigheden (Dawson & Guare, 2009):

- Inhibitie: het vermogen om na te denken voor je iets doet
- Werkgeheugen
- Emotie-regulatie
- Taakinitiatie: het vermogen om zonder dralen met projecten te beginnen, op tijd en efficiënt te werken
- Planning en prioritering
- Organisatie
- Timemanagement
- Doelgericht gedrag
- Flexibiliteit
- Metacognitie: het vermogen om ons eigen leren te observeren (te reflecteren op ons leren) en de manier waarop we leren te veranderen.

De termen 'verankering', 'een leven lang leren', 'leren leren', 'scaffolding', 'de zone van naaste ontwikkeling' en de executieve functie 'zelfsturing' komen samen in het concept duurzaam onderwijs. In het concept duurzaam onderwijs ontwikkelen leerlingen competenties die van belang worden geacht om voorbereid te zijn op de samenleving van de 21ste eeuw (van den Branden, 2019). Deze ontwikkelde competenties zijn cruciaal voor hun toekomstige leven en voor de toekomst van een volgende generatie.

4.2 Wat is verduurzaming in het (muziek)onderwijs?

In steeds meer subsidie aanvragen, artikelen en onderzoeken zie je het terug komen: duurzame verankering van muziekonderwijs op de basisscholen. Onder andere Méér Muziek in de Klas, het Fonds voor Cultuurparticipatie, Rijksoverheid en het LKCA zetten zich in voor duurzame verankering van muziekonderwijs op de basisscholen. Maar wat betekent duurzame verankering van muziekonderwijs op de basisscholen? Hoe wordt duurzame verankering van muziekonderwijs vormgegeven in het basisonderwijs? Wat gebeurt er al en wat blijft er liggen? Wat voor gevolgen heeft dit? In dit tweede hoofdstuk staan deze vragen centraal. Termen die aan de orde komen zijn onder meer ‘duurzaam muziek leren’, ‘authentiek muziekonderwijs’ en ‘structureel muziekonderwijs’.

In hoofdstuk één werd geconcludeerd dat in het concept duurzaam onderwijs leerlingen competenties ontwikkelen die onmisbaar zijn in de samenleving van de 21ste eeuw. Annelies van Vianen zegt in haar boek Dynamische loopbanen het volgende: “Leren te blijven leren, dat is duurzaam ontwikkelen” (2013, p. 10).

Duurzaam muziek leren

Hoe kan dit worden vertaald naar het muziekonderwijs? Wat is ‘duurzaam muziek leren’? Duurzaam muziek leren betekent dat het effect van de muziekles verder reikt dan het klaslokaal. Leerlingen doen er kennis en vaardigheden mee op waar ze in hun vrije tijd ook iets aan hebben. Hier wordt een basis gelegd om een leven lang te leren over muziek en er net zo lang van te genieten (Van der Vaart, 2017). Saxofonist, docent muziek en onderwijskundige Suzan Lutke zei in 2018: “De bron waar de muziekdocent uit zou moeten putten, is zijn eigen beleving van de vaak ondefinieerbare schoonheid van muziek en de behoefte die te delen” (Van der Vaart, 2017).

Duurzaam muziek leren betekent dus dat het effect van de muziekles verder reikt dan het klaslokaal, maar wat betekent verankering van muziekonderwijs? Volgens de van Dale betekent verankeren stevig bevestigingen (2019). Als muziekonderwijs verankerd zit in het basisonderwijs dan zou dat betekenen dat het muziekonderwijs een vast onderdeel is van het curriculum. Dit is van groot belang in het verduurzamen van muziekonderwijs op de basisschool.

Authentiek muziekonderwijs

Voor veel leerlingen speelt muziek een belangrijke rol in het dagelijks leven, maar de meeste leerlingen vinden muziek een onbelangrijk vak. Bisschop Boele constateerde dat een van de vele oorzaken van deze negatieve beoordelingen de kloof is tussen het muziekonderwijs op school en de muziekervaringen buiten school. Authentiek muziekonderwijs probeert deze kloof te dichten door school en leefwereld van de leerling met elkaar te mengen. Hierdoor wordt het muziekonderwijs voor de leerling in de klas, buiten school, voor nu en later relevanter (2013).

Het dagelijks leven is niet ingedeeld in vakken en hoofdstukken. Authentiek onderwijs kan de kloof tussen school en het dagelijks en toekomstig leven verkleinen. Volgens Hargreaves (2004) benadert authentiek onderwijs de werkelijkheid en stimuleert het om een leven lang te leren. In de ideale muziekles is de muziekbeoefening echt, praktijkgericht en betekenisvol,

met andere woorden: het is authentiek. In muziekonderwijs mag er geen kloof ontstaan tussen het muziekonderwijs op school en hun actuele muziekpraktijk. Authentiek muziekonderwijs heeft als doel om de muzikale leefwereld van leerlingen, de wijze waarop jongeren leren buiten het klaslokaal en de beroepspraktijk te betrekken in het klaslokaal. Wat in de les wordt gedaan, sluit aan op wat de leerlingen buiten het klaslokaal al geleerd heeft. Er wordt een koppeling gemaakt met muziek in het toekomstige leven van de leerling: muziek als hobby en misschien wel als beroep. In levensechte opdrachten gedragen leerlingen zich bijvoorbeeld als muzikant of componist. Ze gaan naar concerten en komen in contact met musici, componisten en producers (Hargreaves, 2003).

Dit is pas het begin van authentiek leren. Een ander voorbeeld van authentiek leren zou kunnen zijn: informeel leren. Leerlingen kiezen zelf hun muziek, spelen na op gehoor en leren van elkaar, het liefst in groepjes. Op deze manier is er ook aandacht voor het leren leren. Leerlingen leren zelfstandig te leren. Volgens van der Vaart is dat onze taak: "Duurzaam onderwijs geven. Leerlingen op allerlei gebieden zelfstandig laten worden, zodat ze in de toekomst ook zelf verder kunnen" (2017, p. 56).

Volgens Bisschop Boele bestaat er geen kant en klaar recept voor authentiek onderwijs (2013). Wel zijn er verschillende ingrediënten die muziekonderwijs authentiever zouden kunnen maken. Ingrediënten die bijdragen aan het authentiever maken van muziekonderwijs zijn onder andere: aansluiten op de voorkennis, interesses en behoeften van een leerling en het onderwijs zo levensecht maken door leeromgevingen te creëren die lijken op de werkelijkheid.

Volgens Roelofs en Houtveen (1999, p. 240) is authentiek leren:

Een proces van leren waarbij de lerende voor hem of haarzelf betekenisvolle inzichten verwerft, primair startend vanuit de intrinsieke motivatie en voortbouwend op bestaande inzichten. Authentiek leren vindt plaats in voor de lerende relevante, praktijkgerichte en levensechte contexten, waarbij hij/zij een actieve constructieve en reflectieve rol vervult, mede via de communicatie en interactie met anderen.

Authentiek leren past onder de brede paraplu van het nieuwe leren, met aandacht voor zelfregulatie en metacognitie, ruimte voor zelfverantwoordelijk leren, leren in levensechte leeromgevingen en leren als gesitueerde en sociale activiteit (Haanstra, 2011).

Structureel muziekonderwijs

Eerder werd geconcludeerd dat muziekonderwijs pas verankerd zit in het basisonderwijs als muziekonderwijs een vast onderdeel is van het curriculum. Door het programma Méér Muziek in de Klas wordt ingezet op duurzame verankering van muziekonderwijs in de regio. Het programma Méér Muziek in de Klas heeft als doel dat in 2020 alle 1,6 miljoen basisschoolkinderen in Nederland structureel muziekonderwijs krijgen (2019). Door muziekonderwijs per regio te verduurzamen proberen ze het doel te bereiken. Alle regionale partijen die hiervoor nodig zijn worden aan elkaar verbonden en slaan de handen ineen door samen te werken. Betrokken partijen zijn uiteraard het onderwijs, maar ook muziekverenigingen, regionale overheden, bedrijven, serviceclubs, poppodia, pabo's en conservatoria. Ook het programma Cultuureducatie met Kwaliteit wil met de regeling Impuls Muziekonderwijs het muziekonderwijs op de basisscholen in Nederland verbeteren. Scholen

kunnen binnen deze regeling voor drie jaar subsidie aanvragen voor het duurzaam verankeren van kwalitatief goed muziekonderwijs op school. De scholen kunnen het geld op verschillende manieren inzetten. Zo kunnen scholen gebruik maken van meer en betere muzieklessen, ze kunnen leerkrachten opleiden, vakleerkrachten muziek aantrekken, samenwerken met de lokale muziekscholen, verenigingen, muziekgezelschappen en poppodia (Sardes, 2018).

Sardes en Oberon heeft in 2018 een onderzoek gedaan naar de eerste opbrengsten van het Impuls Muziekonderwijs in het primair onderwijs. Uit dit onderzoek is gebleken dat veel scholen als gevolg van de subsidieregeling bezig zijn met het ontwikkelen van een doorgaande leerlijn voor muziek. Er wordt een doorlopende leerlijn met doelen en activiteiten per leerjaar ontwikkeld. Na afloop van de subsidie moet dit het raamwerk vormen die het muziekonderwijs op de basisscholen blijft vormgeven. Deze doorgaande leerlijn zorgt voor verankering. Echter blijkt uit het onderzoek ook dat er vanuit scholen en muzikspecialisten behoefte is aan heldere landelijke doelen die verder gaan dan 'plezier in muziek'. Daarnaast is men bang voor de samenwerking met vakdocenten wanneer de aanvullende financiële middelen komen te vervallen. Ondanks dat er verbeteringen zichtbaar zijn, is er nog altijd veel winst te behalen op het gebied van structureel muziekonderwijs.

In hoofdstuk één werd al geconcludeerd dat in duurzaam onderwijs leerlingen competenties ontwikkelen die onmisbaar zijn in de samenleving van de 21ste eeuw. Deze ontwikkelde competenties zijn cruciaal voor hun toekomstige leven en voor de toekomst van een volgende generatie. Oftewel de kennis en vaardigheden die zijn ontwikkeld zijn duurzaam en worden meegenomen in het toekomstige leven buiten het klaslokaal. Dit geldt ook voor duurzaam muziek leren. Duurzaam muziek leren betekent dat het effect van de muziekles verder reikt dan het klaslokaal (Van der Vaart, 2017). In de ideale muziekles is de muziekbeoefening echt, praktijkgericht en betekenisvol, met andere woorden: het is authentiek. In muziekonderwijs mag er geen kloof ontstaat tussen het muziekonderwijs op school en hun actuele muziekpraktijk. Authentiek muziekonderwijs probeert deze kloof te dichten.

De definitie van verankering is stevig bevestigingen (van Dale, 2019). Als muziekonderwijs verankerd zit in het basisonderwijs dan zou dat betekenen dat het muziekonderwijs een vast onderdeel is van het curriculum. Wanneer muziekonderwijs wordt opgenomen als vast onderdeel in het curriculum met een doorgaande leerlijn en samenhangend programma dan kan worden gesproken van duurzaam muziekonderwijs. Wanneer alle 1,6 miljoen basisschoolkinderen in Nederland structureel muziekonderwijs krijgen, dat wordt gegeven door gekwalificeerde leerkrachten vanuit een doorlopende leerlijn met heldere landelijke doelen, dan pas kan worden gesproken van een duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen.

4.3 Welke rol heeft Rijksoverheid in het verduurzamen van het muziekonderwijs op basisscholen?

In hoofdstuk twee werd al kort genoemd dat de campagne Méér Muziek in de Klas en het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* beide streven naar duurzame verankering van muziekonderwijs in het basisonderwijs. Deze programma's zijn voorbeelden van een initiatief vanuit Rijksoverheid om het muziekonderwijs op basisscholen te verbeteren. Wat doet Rijksoverheid eraan om kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs mogelijk te maken in het basisonderwijs in Nederland? In dit derde hoofdstuk wordt specifiek gekeken naar welke rol Rijksoverheid heeft in het verduurzamen van het muziekonderwijs op basisscholen. Wat is het huidige beleid op het gebied van muziekeducatie in het primaire onderwijs?

De Rijksoverheid wil dat elke basisschool in 2020 structureel muziekonderwijs geeft (Rijksoverheid, 2019). Maar wat wordt er vanuit de overheid aangedaan om dit doel te behalen? Rijksoverheid heeft in het kader van het huidige beleid *Cultuureducatie met Kwaliteit*, het muziekonderwijs sinds 2013 een extra impuls gegeven. De aanleiding voor het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* zijn Kamervragen die zorg uitten over de kwaliteit van het muziekonderwijs (Bussemaker, 2014). In datzelfde jaar kwam er een rapport uit van Sardes en Oberon waaruit blijkt dat de kwaliteit van het muziekonderwijs niet optimaal is. Doorgaande leer- en ontwikkelingslijnen en een samenhangend structureel programma zijn nog geen gemeengoed en de deskundigheid van de leerkrachten op het gebied van muziekonderwijs heeft binnen de scholen geen hoge prioriteit (Sardes & Oberon, 2014). De meeste kennis en vaardigheden die onderzocht zijn, voldeden niet aan de zogeheten kerndoelen die voor het basisonderwijs leidend zijn. Scholen moeten kunstzinnige oriëntatie aanbieden. Echter staan ze vrij om zelf de inhoud, het aantal uren en welke disciplines zij aanbieden te bepalen (Oosterhof, 2015).

Het Fonds voor Cultuurparticipatie zegt het volgende over het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit*:

Het cultuuronderwijs op de basisschool in Nederland krijgt een nieuwe impuls. Scholen en culturele instellingen slaan de handen ineen om leerlingen mee te nemen in de wereld van bijvoorbeeld muziek, theater, dans of cultureel erfgoed. Samen ontwikkelen ze doorlopende leerlijnen, bevorderen ze de deskundigheid van leraren en verankeren ze het cultuuronderwijs in het curriculum van de school. In alle provincies komen projecten van de grond. Dit alles komt voort uit het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* (2017).

De Overheid stelt 25 miljoen euro beschikbaar om het muziekonderwijs op alle basisscholen in Nederland structureel te verbeteren. Met dit extra geld kunnen leraren trainingen volgen in het geven van muziekles. Ook kunnen ze samenwerken met bijvoorbeeld muziekscholen en poppodia om het muziekonderwijs zo authentiek mogelijk te maken. Maar hoeveel geld is dit per school en per leerling? Ruim 3500 scholen maken gebruik van het geld dat beschikbaar wordt gesteld door de overheid. Dit betekent dat 25 miljoen euro verdeeld moet worden over 3500 basisscholen. Per basisschool komt dit neer op ruim 7000 euro. Volgens Onderwijs in Cijfers ligt het gemiddeld aantal leerlingen per basisschool op 227 (2019). Dit betekent dat er per leerling zo'n 31 euro beschikbaar wordt gesteld door de

Overheid. Weegt dit bedrag wel op tegen het totaal aantal kosten van het basisonderwijs?

Naast het geld dat door de overheid beschikbaar wordt gesteld, is er ook een landelijke campagne gestart: Méér Muziek in de Klas. Ambassadeurs zijn bijvoorbeeld Koningin Máxima en zangeres Ilse de Lange. Deze verschillende bewegingen zetten zich allemaal in voor duurzame verankering van kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op de basisscholen (Rijksoverheid, 2019). Het ministerie van OCW gaf in 2014 opdracht aan Commissie Gehrels om een handreiking op te stellen voor het muziekonderwijs op de basisscholen in Nederland. Vervolgens is stichting Méér Muziek in de Klas opgericht om deze acties uit de handreiking uit te voeren. Méér Muziek in de Klas probeert heel Nederland in te laten zien hoe belangrijk muziek is voor de ontwikkeling van kinderen. Ze zorgen samen met het ministerie van OCW en het Fonds voor Cultuurparticipatie voor financiële impulsen aan scholen en pabo's. Daarnaast brengt Méér Muziek in de klas samenwerkingen tot stand op lokaal en regionaal niveau (Méér Muziek in de Klas, 2019).

Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016

De stichting Fonds voor Cultuurparticipatie investeert sinds 2013 met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit in goed cultuuronderwijs. Het onderwijs is de plek bij uitstek om kinderen met cultuur te bereiken. Het Fonds zet zich samen met vele andere partners in om de kwaliteit van cultuureducatie in het primair onderwijs te verbeteren. Zodat het een vaste plek krijgt in het curriculum van de scholen.

In de periode van 2013-2016 werden ruim 3500 scholen bereikt met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Dit gaat om de helft van alle basisscholen in Nederland (Cultuurparticipatie, z.d.).

Cultuureducatie met kwaliteit 2017-2020

In 2017 startte een nieuwe periode van vier jaar Cultuureducatie met Kwaliteit. Een groot aantal projecten heeft opnieuw subsidie aangevraagd en kan worden voortgezet. Sommige projecten zijn gestopt en er zijn ook nieuwe scholen verwelkomd. In totaal zijn in deze tweede periode 46 projecten die met Cultuureducatie met Kwaliteit aan de slag gaan. (Cultuurparticipatie, z.d.)

Het bestuur kan voor de periode 2017-2020 meerjarige stimuleringsubsidies verstrekken voor activiteiten die scholen in het primair onderwijs in staat stellen samen met de culturele omgeving kwalitatief goede cultuureducatie duurzaam te verankeren. Hierbij ligt de nadruk op het verdiepen van cultuureducatie op reeds deelnemende scholen en het vergroten van het aantal deelnemende scholen. Deze subsidie wordt versterkt voor een periode van vier jaar. Duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen is een van de belangrijkste criteria die het Fonds voor Cultuurparticipatie hanteert (LKCA, z.d.).

Met het subsidiegeld van Cultuureducatie met Kwaliteit profiteren kinderen op de basisscholen van goed cultuuronderwijs. Kinderen leren met plezier belangrijke vaardigheden en kunnen zich dankzij goed cultuuronderwijs ontwikkelen tot creatieve en kritische mensen die klaar zijn voor de uitdagingen van de 21^e eeuw (LKCA, z.d.).

Beter muziekonderwijs voor pabo studenten

Oosterhof concludeerde in haar onderzoek naar de beleidseffecten van de Rijksoverheid (2015) dat de meeste groepsleerkrachten zich niet bekwaam voelen voor het geven van een goede muziekles. Het blijkt dat een vijfde van de pabo studenten ontevreden is over de kennis en vaardigheden die zij opgedaan hebben tijdens de opleiding. Dit is makkelijk te verklaren doordat er op de pabo soms maar zestien klokuren muziekonderwijs in vier jaar tijd gegeven wordt.

Minister Jet Bussemaker stelt daarom in de periode van 2017-2020 vijf miljoen euro beschikbaar om muziekles op de pabo te verbeteren. Pabo's konden vanaf juli 2017 aanvragen doen bij het Fonds voor Cultuurparticipatie, in samenwerking met een conservatorium. Pabo's werken in deze periode van 3 jaar samen met een conservatorium aan hun eigen projecten. Deze subsidieregeling voor professionalisering van het muziekonderwijs voor pabo's zou moeten bijdragen aan een duurzame verankering van kwalitatief goed muziekonderwijs op de basisschool. Beter opgeleide leerkrachten zijn beter in staat om zelf muziekles te verzorgen in de klas. Het doel is dat niet het muziekonderwijs tijdelijk, maar structureel verbetert (Rijksoverheid, 2019).

Het blijkt wel dat veel partijen samenwerken om het muziekonderwijs in Nederland duurzaam te verankeren. Er ontstaan Fondsen, er worden programma's geschreven, beleidsplannen gemaakt en verschillende subsidies ontwikkeld. Méér Muziek in de Klas wordt actief ondersteund door een grote groep ambassadeurs. Ambassadeurs van de campagne zijn bijvoorbeeld Koningin Máxima, musicalproducer Joop van den Ende, directeur van het Koninklijk Concertgebouworkest Jan Raes en bekend Singer-songwriter Ilse de Lange. Zij dragen uit hoe belangrijk muziekonderwijs op de basisschool is en zetten hun kennis en netwerk in om dit te realiseren. Al deze verschillende initiatieven worden mogelijk gemaakt door het huidige beleidsplan en het geld dat beschikbaar wordt gesteld vanuit de Rijksoverheid. Hierdoor gaat sinds een paar jaar veel aandacht uit naar muziekonderwijs op de basisschool. Het geld dat beschikbaar wordt gesteld door de Rijksoverheid komt neer op zo'n 31 euro per basisschoolleerling. Is dit wel voldoende voor het realiseren van duurzame verankering van muziekonderwijs op alle basisscholen in Nederland?

4.4 Wat zijn de gevolgen en effecten van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muziekeducatie in het primair onderwijs?

Welke rol heeft Rijksoverheid in het verduurzamen van het muziekonderwijs op basisscholen? Deze vraag stond centraal in het vorige hoofdstuk. Hoofdstuk 4.3 is een overzicht van het huidige overheidsbeleid op het gebied van muziekonderwijs. Door de Rijksoverheid wordt geld beschikbaar gesteld om het muziekonderwijs op basisscholen in Nederland duurzaam te verankeren. Dit gebeurt binnen het huidige beleid *Cultuureducatie met Kwaliteit*. Als onderdeel van het huidige beleid ontstond de campagne Méér Muziek in de Klas. Er worden verschillende subsidies beschikbaar gesteld om het muziekonderwijs op de basisscholen te verbeteren. Denk aan trainingen voor groepsleerkrachten, samenwerkingsverbanden met muziekscholen en poppodia en een professionalisering muziekonderwijs voor pabo studenten. Alles met als doel duurzame verankering van muziekonderwijs op het basisonderwijs. Maar wat zijn hier de effecten van? Zijn er veranderingen zichtbaar in het muziekonderwijs op de basisscholen als gevolg van het huidige beleidsplan? In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de effecten van de gevonden informatie uit het vorige hoofdstuk. Wat zijn de gevolgen en effecten van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muziekeducatie in het primair onderwijs?

Het veld van de cultuureducatie is een complex geheel waar de overheid een bepalende, maar soms ook zeer onbelangrijke rol in speelt. Aan de ene kant zet de overheid de toon, bepaalt ze de spelregels en versterkt ze de belangrijkste middelen. Aan de andere kant beperkt de overheid zich tot een rol op afstand. De nieuwe nadruk op cultuureducatie zorgt ervoor dat Rijksoverheid zich langzaamaan terugtreedt op het gebied van kunst en cultuur. Eerdere jaren koos de overheid er bewust voor zich intensief te bemoeien met de structuur van het gesubsidieerde culturele veld. Inmiddels kiest de overheid steeds meer voor een regerende rol (Meerkerk, 2012).

Van cultuureducatie wordt tegenwoordig steeds meer verwacht, maar de overheid is tot nu toe voor een groot deel nog niet in staat geweest deze verwachtingen concreet te maken. De doelen bestaan wel, maar de effecten zijn nog altijd niet zichtbaar of heel snel weer verdwenen (Meerkerk, 2012). Daarnaast missen er allerlei instrumenten om de kwaliteit van cultuureducatie te meten. Er is veel tijd, geld en energie gestoken in regelingen, beleidsplannen en kaders, maar nergens wordt de dagelijkse praktijk in beeld gebracht. Hoe wordt hiermee omgegaan? Al was het maar omdat de titel Cultuureducatie met Kwaliteit beweert meer te bereiken dan de nu bereikte kwantiteit. Een meting van kwaliteit is ook niet makkelijk uit te voeren. Er bestaat geen evaluatiesystematiek voor de kwaliteit van cultuureducatie, maar ook de normen waaraan getoetst moet worden, zijn niet helder. De laatste Periodieke Peilingen van het Onderwijsniveau voor het Cito van de vakken beeldende vorming en muziek komen dan ook uit 1996 en 1997 (Oosterhof, 2015).

De kaderstellende rol van de overheid heeft er in de afgelopen jaren toe geleid dat het zicht op de praktijk uit het beleid is verdwenen. Dat wekt de indruk dat de betrokken overheden cultuureducatie alleen zien als onderdeel van het cultuurbeleid en niet als onderdeel van het onderwijsbeleid (Meerkerk, 2012). Wanneer cultuureducatie in de klas daadwerkelijk kwaliteit wil hebben, moet het een integraal onderdeel zijn van het schoolcurriculum. Oftewel duurzame verankering van muziekonderwijs op scholen. Vanuit het overheidsbeleid

moet het ook als zodanig worden behandeld. Daarnaast is er vooral ingezet op de verankering van cultuureducatie. Daarbij hielden overheid, scholen en instellingen te weinig rekening met de vraag. Bovendien blijken de verantwoordelijkheden onduidelijk te zijn en is er begripsverwarring over centrale onderdelen, zelfs over wat moet worden verstaan onder een doorgaande leerlijn. Door de voortdurende nadruk in het cultuureducatiebeleid op cijfermatige uitkomsten hebben zelfs scholen een blinde vlek voor de inhoud ontwikkeld (Oosterhof, 2015).

Men vreest voor de teruglopende financiën. Staatssecretaris Zijlstra probeert in zijn beleid de cultuureducatie te ontzien, maar op lokaal niveau liggen er grote veranderingen in het verschieft. In vrijwel alle gemeentelijke cultuurnota's is de vrees te lezen dat landelijke en provinciale bezuinigingen gevolgen zullen hebben voor de culturele infrastructuur, maar ook voor het lokale cultuureducatie aanbod (Meerkerk, 2012).

Hoewel alle gemeenten en provincies het belang ervan erkennen, is cultuureducatie in veel gevallen geen beleidsprioriteit. Dat is het gevolg van de vanzelfsprekendheid van cultuureducatie. Cultuur is bij alle overheden van ondergeschikt belang aan onderwijs en andere beleidsterreinen. Om die reden is het van belang dat de eisen aan de kwaliteit van cultuureducatie duidelijker worden vastgelegd. Wanneer niet helder is omschreven wat cultuureducatie met kwaliteit is, is het belang ervan niet te verdedigen (Oosterhof, 2015).

Sinds 2013 heeft de Rijksoverheid in het kader van het huidige beleid *Cultuureducatie met Kwaliteit*, het muziekonderwijs in Nederland een extra impuls gegeven. De inspanningen van de overheden, scholen en instellingen hebben in de afgelopen jaren geleid tot een stortvloed aan cultuurbeleidsplannen, subsidies, campagnes en samenwerkingen tussen verschillende partijen. Een recent onderzoek van Sardes naar de eerste opbrengsten van de Impuls Muziekonderwijs in het primair onderwijs toont aan dat hierdoor sinds een paar jaar veel aandacht uitgaat naar muziekonderwijs op de basisschool (2018). Er kan worden geconcludeerd dat op de basisscholen steeds meer aandacht wordt besteed aan muziek en dat vele scholen het belang zijn gaan inzien van kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs (Sardes, 2018).

Duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen is een van de belangrijkste criteria die het Fonds voor Cultuurparticipatie hanteert (Cultuurparticipatie, 2019). De basisscholen die via het Fonds voor Cultuurparticipatie een subsidie hebben aangevraagd, vinden het ook van groot belang om het muziekonderwijs dat via de subsidies ontwikkeld is op de basisschool, te behouden. Voor de scholen vormt de methode een belangrijke manier om muziekonderwijs te waarborgen. De methode biedt de scholen houvast en zorgt voor een doorgaande leerlijn. Een groot aantal vakspecialisten muziek, die door de basisscholen worden ingehuurd vanuit de aangevraagde subsidie, werken aan de ontwikkeling van een doorgaande leerlijn die past bij de wensen van de school. Deze punten dragen voor de basisscholen allemaal bij aan verankering van muziekonderwijs. Ook de deskundigheidsbevordering van het team moet zorgen voor continuïteit van het muziekonderwijs, ook als er geen extra budget meer beschikbaar is en/of subsidies wegvallen. Veel scholen zijn nog altijd niet zeker van het vervolg van de samenwerking met de externe muziekpartner. Zonder de aanvullende financiële middelen zien de scholen weinig kans voor een blijvende samenwerking met een vakleerkracht muziek.

Als gevolg van de scholingen geven leerkrachten met meer plezier en zelfvertrouwen muziekles. Hierdoor is er op veel scholen een positievere houding ontstaan ten opzichte van het geven van muziek. Dit een zichtbaar positief effect als gevolg van het huidige overheidsbeleid. Tegelijkertijd hebben de scholen ook ervaren dat muziekonderwijs echt een vak apart is. Scholen vinden dat er moet worden geïnvesteerd in de vooropleiding, oftewel de Pabo. Scholen komen tot deze conclusie gezien de financiële middelen en het overkoepelende doel duurzame verankering van muziekonderwijs op de basisschool. Samenwerkingen met externe muziekpartners zijn maar beperkt structureel. Scholen kunnen niet vanuit eigen middelen de externe vakleerkracht muziek behouden. Veel scholen vrezen voor het moment dat de vakleerkracht wegvalt en de scholen zelfstandig het muziekonderwijs moeten oppakken. Met het verdwijnen van de vakleerkracht verdwijnt ook het muziekonderwijs. Hieruit kan worden geconcludeerd dat van verankering van muziekonderwijs nog altijd geen sprake is. Muziekonderwijs verbetert tijdelijk, zolang basisscholen door financiële middelen ondersteund worden. In dat geval kan er nog altijd niet gesproken worden van duurzame verankering van muziekonderwijs op scholen (Sardes, 2018).

Er kan geconcludeerd worden dat er bij scholen die gebruik maken van subsidies wel degelijk veranderingen zichtbaar zijn ten opzichte van het muziekonderwijs. Of deze veranderingen duurzaam zijn, kan nu nog niet worden vastgesteld. Het is onduidelijk voor hoe lang Rijksoverheid nog geld beschikbaar blijft stellen voor het verbeteren van muziekonderwijs op de basisscholen in Nederland. Sinds 2017 is met een subsidie ingezet op professionalisering van muziekonderwijs op de pabo. Deze subsidieregeling voor professionalisering van het muziekonderwijs op de pabo zou moeten bijdragen aan een duurzame verankering van kwalitatief goed muziekonderwijs op de basisschool. Pas over enkele jaren staan de pabo studenten daadwerkelijk als leerkracht voor de klas. Er gaat jaren overheen voordat eventuele effecten van deze veranderingen zichtbaar en meetbaar zijn. Wel kan er geconcludeerd worden dat op dit moment van verankering van muziekonderwijs nog altijd geen sprake is. Muziekonderwijs verbetert tijdelijk, zolang basisscholen door financiële middelen ondersteund wordt. In dat geval kan er nog altijd niet gesproken worden van duurzame verankering van muziekonderwijs op scholen. De effecten en gevolgen van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muziekeducatie op het basisonderwijs is minimaal. Het doel is dat niet het muziekonderwijs tijdelijk, maar structureel verbetert (Rijksoverheid, 2019).

4.5 Hoe ziet deze poging tot verduurzaming er concreet uit in het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde?

Enquête

Wat is de huidige situatie op de basisscholen in Zeewolde? Is er sprake van een poging tot verduurzaming in het muziekonderwijs? Hoe wordt dit concreet weergegeven? Wat hebben basisscholen nodig om deze poging tot verduurzaming in het muziekonderwijs te laten slagen? In dit hoofdstuk staan deze vragen centraal. Voor het beantwoorden van deze vijfde deelvraag is veldonderzoek gedaan. Het veldonderzoek is gebaseerd op het literatuuronderzoek. De uitkomsten van het literatuuronderzoek zijn in hoofdstuk 4.1 tot en met 4.4 te lezen. Het praktijkonderzoek is op te delen in drie verschillende onderdelen. Voor het eerste deel van het veldonderzoek zijn enquêtes uitgezet naar de groepsleerkrachten van de basisscholen in Zeewolde. Het doel van deze enquêtes is het in kaart brengen van hoe het er in de klas aan toe gaat.

Tijdens het literatuuronderzoek kwam naar voren dat muziek op scholen geen hoge prioriteit heeft (Oosterhof, 2015). Oosterhof concludeert in haar onderzoek naar de beleidseffecten van de Rijksoverheid (2015) dat de meeste groepsleerkrachten zich niet bekwaam voelen voor het geven van een goede muzikles. Dit is eenvoudig te verklaren. Op de pabo wordt soms maar zestien klokuren muziekonderwijs in vier jaar tijd gegeven. Een recent onderzoek van Sardes naar de eerste opbrengsten van de Impuls Muziekonderwijs in het primair onderwijs bevestigt deze eerdere resultaten (2018). Veel basisschoolleerkrachten voelen zich niet zeker genoeg voor het geven van een kwalitatief goede muzikles. Leerkrachten hebben hierbij behoefte aan extra vaardigheden, materialen en de juiste begeleiding. In het onderzoek van Sardes werd geconcludeerd dat naar aanleiding van de Impuls Muziekonderwijs leerkrachten met meer plezier en zelfvertrouwen muzikles geven. Dankzij de Impuls Muziekonderwijs kregen de leerkrachten scholing, toegang tot een digitale lesmethode en de beschikbaarheid over de juiste hoeveelheid muziekinstrumenten voor de hele klas. Op scholen is er hierdoor een positievere houding ontstaan ten opzichte van het vak muziek en door leerkrachten wordt steeds meer het belang ingezien van het muziekonderwijs (Sardes, 2018).

De basisscholen in Zeewolde maken geen gebruik van de subsidie Impuls Muziekonderwijs, maar dankzij een subsidie van de gemeente Zeewolde krijgen alle leerlingen in de groepen 1 t/m 8 van de basisscholen in Zeewolde muzikles. De Muziekschool Zeewolde heeft vakleerkrachten muziek aangetrokken die deze muzieklessen verzorgen. Elke groep krijgt jaarlijks 6 lessen van 50 minuten. Alle leerlingen in Zeewolde krijgen op deze manier projectmatig muzikles gegeven door een vakleerkracht muziek. Maar wat gebeurt er buiten deze lessen om? Op basis van bovenstaande gegevens en informatie zijn de enquêtevragen voor het veldonderzoek vormgegeven. Voor de volledige uitwerking van de afgenomen enquêtes wordt verwezen naar bijlage 1.

In de enquêtes werden de volgende vragen gesteld:

- Hoeveel tijd wordt er wekelijks door jou als groepsleerkracht in de klas besteed aan muziekonderwijs?
- Wat is de reden voor de hoeveelheid tijd die er besteed wordt aan muziekonderwijs in jouw klas?
- Welke hulpmiddelen heb je ter beschikking voor het geven van een kwalitatief goede muziekles?
- De 6 lessen gegeven door een vakleerkracht muziek per jaar zie ik als:
- Kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school is:
- Voor het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas heb ik behoefte aan:

Resultaten

De afgenomen enquêtes zijn ingevuld door 36 groepsleerkrachten die werkzaam zijn op één van de 11 basisscholen in Zeewolde. Voor de volledige uitwerking van de resultaten van de enquêtes in diagrammen, grafieken en tabellen wordt verwezen naar bijlage 2.

“Hoeveel tijd wordt er wekelijks door jou als groepsleerkracht in de klas besteed aan muziekonderwijs?”

Het merendeel van de ondervraagden besteedt wekelijks 15 minuten of minder aan muziekonderwijs in de klas. Dit komt neer op 44,4% van alle ondervraagden. 22,2% van de overvraagden geeft aan helemaal geen tijd aan muziekonderwijs te besteden en slechts 11,1% van de ondervraagden besteedt 30 tot 45 minuten per week aan muziekonderwijs in de klas.

“Wat is de reden voor de hoeveelheid tijd die er besteed wordt aan muziekonderwijs in jouw klas?”

Voor het beantwoorden van deze vraag konden meerdere antwoorden geselecteerd worden. Bijzonder is dat 26 groepsleerkrachten van de 36 respondenten aangeeft geen tijd te hebben voor muziekonderwijs in de klas. Daarbij geven 18 groepsleerkrachten aan zich niet bekwaam te voelen voor het geven van een kwalitatief goede muziekles. Slechts 1 groepsleerkracht geeft aan wel tijd te hebben voor muziekonderwijs. Wel geven 10 groepsleerkrachten aan dat ze muziekonderwijs belangrijk vinden.

Het merendeel van de ondervraagden aangeeft wekelijks slechts 15 minuten of minder tijd te besteden aan muziekonderwijs in de klas is logisch te verklaren doordat 72,2% van de groepsleerkrachten eigenlijk geen tijd heeft voor muziekonderwijs. Het feit dat 50% van de groepsleerkrachten zich niet bekwaam genoeg voelt voor het geven van een goede muziekles komt de hoeveelheid tijd die er besteed wordt aan muziek in de klas ook niet ten goede.

“Welke hulpmiddelen heb je ter beschikking voor het geven van een kwalitatief goede muziekles?”

Ondanks dat er in de klas door de ondervraagde groepsleerkrachten wekelijks maar weinig tijd wordt besteed aan muziekonderwijs, heeft 61,1% van de groepsleerkrachten wel toegang tot een (online) muziekmethode. Anderzijds geeft 33,3% van de ondervraagden aan helemaal geen hulpmiddelen ter beschikking te hebben voor het geven van een kwalitatief goede muziekles. Dit houdt in dat ze geen beschikking hebben over een (online) muziekmethode, geen beschikking hebben over voldoende muziekinstrumenten voor de hele klas en geen extra ruimte hebben waar ze naar kunnen uitwijken. Slechts 6 groepsleerkrachten geven aan vanuit school de beschikking te hebben over voldoende muziekinstrumenten voor de hele klas. Naast de beperking in de hoeveelheid tijd dat de groepsleerkrachten hebben voor het geven van een muziekles, maken factoren als geen hulpmiddelen ter beschikking hebben dit niet gemakkelijker.

“De 6 lessen gegeven voor een vakleerkracht muziek per jaar zie ik als:”

Volgens meer dan de helft van de groepsleerkrachten zijn de 6 lessen gegeven door een vakleerkracht muziek per jaar van toegevoegde waarde voor zowel de leerling als de docent. Dit komt neer op 61,1% van alle groepsleerkrachten. De toelichtingen die hiervoor gegeven zijn, hebben veelal dezelfde strekking. Groepsleerkrachten geven aan dat het geven van een kwalitatief goede muziekles een vak apart is waar de nodige kennis en vaardigheden voor vereist zijn. De groepsleerkrachten geven aan niet te kunnen tippen aan de kwaliteit en het niveau van de vakleerkrachten muziek. De leerlingen krijgen op deze manier toch een klein stukje ontwikkeling mee op het gebied van muziekonderwijs. Groepsleerkrachten doen er hun voordeel mee doordat het nieuwe inzichten geeft voor het geven van een eigen muziekles.

22,2% van de groepsleerkrachten geeft aan dat de muzieklessen van toegevoegde waarde zijn voor alleen de leerlingen. Groepsleerkrachten geven aan dat op deze manier de leerlingen toch een klein beetje mee krijgen van muziekonderwijs omdat er anders maar weinig tijd aan besteed wordt. Bovendien wordt muziek gezien als een moment van ontspanning.

Slechts 16,7% van de groepsleerkrachten vindt de 6 muzieklessen per jaar gegeven door een vakleerkracht muziek overbodig. Ze geven aan muziekonderwijs niet belangrijk te vinden doordat de prestaties toch niet worden meegenomen naar het voortgezet onderwijs en muziekonderwijs wordt gezien als iets voor na school. Bovendien geven een aantal groepsleerkrachten aan het zelf te kunnen.

“Kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school:”

Van alle groepsleerkrachten geeft maar 22,2% aan dat kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school belangrijk en onmisbaar is voor de ontwikkeling van de leerlingen. De overige groepsleerkrachten geven aan dat kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school geen hoge prioriteit heeft en niet belangrijk genoeg is ten opzichte van alle andere vakken op school. De verschillende redenen die hiervoor gegeven

zijn komen vrijwel allemaal op hetzelfde neer. Muziekonderwijs heeft geen hoge prioriteit omdat hier geen duidelijke doelen voor zijn, prestaties van de leerlingen niet worden getoetst en/of meegenomen. Bovendien worden andere vakken op school als veel belangrijker gezien omdat er maar weinig tijd en geld beschikbaar is voor muziek, muziek geen kwaliteitsinspecties kent, het niet getoetst wordt en er veel meer focus ligt op alle primaire vakken.

De resultaten van deze vraag bevestigen nogmaals datgene wat al eerder geconstateerd werd. Door 44,4% van de groepsleerkrachten wordt er wekelijks maar 15 minuten of minder besteed aan muziek in de klas. 72,2% van alle groepsleerkrachten heeft geen tijd voor het geven van muziekonderwijs. Het is een logisch gevolg dat vervolgens 77,8% van de groepsleerkrachten aangeeft dat muziekonderwijs geen hoge prioriteit heeft en niet belangrijk genoeg is ten opzichte van alle andere vakken. De helft van de groepsleerkrachten geeft aan zich niet bekwaam te voelen voor het geven van een kwalitatief goede muziekles. Daarnaast heeft 33,3% van alle groepsleerkrachten niet de beschikkingen over hulpmiddelen voor het geven van een kwalitatief goede muziekles. Al deze verschillende factoren maken het geven van een kwalitatief goede muziekles voor groepsleerkrachten niet gemakkelijker. Met al deze gegevens is het logisch dat door het grootste deel van de groepsleerkrachten wekelijks maar zo'n 15 minuten of minder aan muziek wordt besteed.

“Voor het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas heb ik behoefte aan:”

Voor het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs geeft de grootste groep, namelijk 83,3% van alle groepsleerkrachten, aan behoefte te hebben aan meer scholing en kennis over muziekles in de klas en het gebruik van muziekinstrumenten. Daarnaast geeft 72,2% van de groepsleerkrachten aan behoefte te hebben aan ideetjes en voorbeeld lessen zodat ze dit zelf kunnen gebruiken en inzetten in de klas. Vervolgens geeft ook 72,2% van de groepsleerkrachten nog aan behoefte te hebben aan een vakleerkracht muziek die de lessen op zich neemt en zouden 44,4% van de groepsleerkrachten graag toegang willen tot een muziekmethode. De groepsleerkrachten denken dat ze op deze manier beter in staat zijn tot het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs in hun eigen klas. De vraag is of dit dan ook daadwerkelijk zal gebeuren. Het gebrek aan tijd voor het geven van muziekonderwijs in de klas is hiermee niet opgelost. Bovengenoemde factoren zullen het hooguit makkelijker maken om een kwalitatief goede muziekles te kunnen geven.

Interviews directieleden

Naast de enquêtes wordt de huidige situatie in Zeewolde ook vanuit een andere invalshoek benaderd. Door middel van interviews met een aantal directieleden van de basisscholen in Zeewolde wordt de huidige situatie vanuit een andere kant bekeken. Het doel van de interviews is het in kaart brengen of de scholen voldoende gebruik maken van alle beleidsmogelijkheden?

In hoofdstuk 4.3 en 4.4 stond de rol van Rijksoverheid en het huidige beleidsplan op het gebied van muziekonderwijs centraal. In hoofdstuk 4.3 kwam naar voren dat de Rijksoverheid wil dat elke basisschool in 2020 structureel muziekonderwijs geeft (Rijksoverheid, 2019). Om dit mogelijk te maken wordt er sinds 2013 in het kader van het huidige beleid *Cultuureducatie met Kwaliteit* een extra impuls gegeven (Bussemaker, 2014).

De overheid stelt 25 miljoen euro beschikbaar om het muziekonderwijs op alle basisscholen in Nederland structureel te verbeteren (Rijksoverheid, 2019). In hoofdstuk 4.3 werd geconcludeerd dat veel partijen samenwerken om het muziekonderwijs in Nederland duurzaam te verankeren. Er ontstaan Fondsen, er worden programma's geschreven, beleidsplannen gemaakt en verschillende subsidies ontwikkeld. Al deze initiatieven worden mogelijk gemaakt door het huidige beleidsplan en het geld dat beschikbaar gesteld wordt vanuit de Rijksoverheid. Bij scholen die gebruik maken van subsidies zijn er wel degelijk veranderingen zichtbaar ten opzichte van het muziekonderwijs. Dit werd duidelijk in een onderzoek van Sardes naar de eerste resultaten van de Impuls Muziekonderwijs (2018). Het huidige overheidsbeleid biedt alle basisscholen in Nederland veel mogelijkheden tot ontwikkeling van muziekeducatie op school. In hoeverre maken de basisscholen in Zeewolde gebruik van deze mogelijkheden?

Op basis van deze gegevens uit het literatuuronderzoek zijn de vragen voor de interviews met de directieleden vormgegeven. De volgende vragen stonden centraal in het interview:

- Wordt kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op de basisschool van belang geacht?
- Wordt er vanuit de directie alles aan gedaan om het voor de groepsleerkrachten mogelijk te maken om kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas te geven?
- Wordt er op de basisscholen voldoende gebruik gemaakt van alle beleidsmogelijkheden?

Resultaten

De interviews hebben plaatsgevonden met directeuren Peter Hulstein en Kees de Klerk. Voor een complete uitwerking van de interviews wordt verwezen naar bijlage 3. Het is bijzonder om te zien dat Peter en Kees in meer en mindere mate dezelfde antwoorden hebben gegeven tijdens het interview. Peter en Kees geven allebei aan dat voor de ontwikkeling van de leerlingen muziekonderwijs wel degelijk belangrijk is. Peter zou het dan ook fantastisch vinden om kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs aan te bieden op school. Echter denken zowel Peter als Kees dat dit niet zo eenvoudig te verwezenlijken is. Tijd en geld blijft een groot probleem. Er ligt al zoveel druk op de groepsleerkrachten, veel groepsleerkrachten hebben tijdnood en scholen hebben te weinig financiële middelen om een vakleerkracht muziek aan het team toe te voegen. Daarnaast worden andere vakken veel belangrijker geacht. Dit is ook de reden dat muziekonderwijs op de scholen van Peter en Kees maar weinig prioriteit heeft.

Op beide scholen ligt er wel een doos met kleine muziekinstrumentjes in de kast. Op de school van Peter is ook de oudere muziekmethode 'Moet je doen' aanwezig. Op de school van Kees hebben ze enige tijd geleden de nieuwe liedbundels Eigenwijs aangeschaft. Geen van beide scholen heeft toegang tot een onlinemuziekmethode. Extra scholingen en trainingen zijn in de afgelopen jaren ook nog niet gerealiseerd. In dat opzicht wordt er vanuit de directie maar weinig aan gedaan om het voor de groepsleerkrachten mogelijk te maken om kwalitatief goed muziekles te kunnen geven. De directieleden geven ook eerlijk aan dat ze niet zo goed weten wat de groepsleerkrachten hiervoor eigenlijk nodig hebben.

Alle basisscholen in Zeewolde maken gebruik van de subsidies die jaarlijks door de gemeente worden verstrekt. Op deze manier krijgt iedere klas jaarlijks 6 muzieklessen gegeven door een vakleerkracht muziek. De scholen maken op deze manier wel volledig gebruik van de

beleidsmogelijk van de gemeente Zeewolde, maar niet van de beleidsmogelijkheden die worden aangeboden vanuit de Rijksoverheid. Hier zouden de scholen veel meer gebruik van kunnen maken en hun voordeel mee doen. Dat er niet volledig gebruik wordt gemaakt van alle beleidsmogelijkheden die worden aangeboden vanuit de Rijksoverheid heeft te maken met het gebrek aan tijd en het feit dat muziekonderwijs op de scholen weinig prioriteit heeft ten opzichte van alle andere vakken.

Interview vakleerkracht muziek

Er zijn enquêtes uitgezet naar de groepsleerkrachten die werkzaam zijn op de basisscholen in Zeewolde en er hebben interviews plaatsgevonden met een aantal directieleden. Tot slot wordt de huidige situatie in Zeewolde bekeken vanuit de kant van de vakleerkrachten muziek. Het interview vond plaats met Anja Oosterbeek. Anja is werkzaam voor de Muziekschool in Zeewolde. Het doel van het interview met Anja is het in kaart brengen van wat haar bevindingen zijn als ervaren vakleerkracht. Het afnemen van dit interview is het laatste onderdeel van het veldonderzoek.

Anja is een ervaren vakleerkracht die al ruim 10 jaar de muzieklessen verzorgt op de basisscholen in Zeewolde. De volgende vragen stonden centraal in het interview:

- Hoe kijken de vakleerkrachten aan tegen de huidige situatie rondom het muziekonderwijs in Zeewolde?
- Wat is volgens de vakleerkrachten nodig om muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde te verduurzamen?

Resultaten

Voor een complete uitwerking van het interview met Anja wordt verwezen naar bijlage 4. Anja geeft in het interview aan dat de basisscholen in Zeewolde de grootste behoefte hebben aan tijd en geld, maar dit is er niet. Volgens Anja is veel subsidiegeld nodig voor het duurzaam verankeren van muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde. De enige oplossing voor het verankeren van muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde is volgens Anja het inzetten van vakleerkrachten muziek. Het werk van groepsleerkrachten stapelt zich meer en meer op waardoor groepsleerkrachten enorm in tijdnood komen. Wanneer een vakleerkracht muziek de lessen geeft en daarbij de leerkracht ondersteunt door een kant en klaar lespakket af te leveren, dan pas kun je iets goeds neerzetten. Ondanks dat er veel goede methodes en lesprogramma's beschikbaar zijn, moeten groepsleerkrachten vaak veel tijd besteden aan het aanpassen aan hun eigen lessituatie. Deze tijd hebben de groepsleerkrachten niet. Daarom is het inzetten van een vakleerkracht de enige manier waarop muziek op dit moment verankert zou kunnen worden in het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde.

Conclusie

Met de uitkomsten van deze drie verschillende invalshoeken kan de volgende deelvraag worden beantwoord:

“Hoe ziet deze poging tot verduurzaming er concreet uit in het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde?”

Op basis van de afgenomen enquêtes en interviews met de directieleden en vakleerkrachten

muziek kan geconcludeerd worden dat zowel de groepsleerkrachten als de vakleerkrachten en de directieleden hetzelfde probleem ervaren, namelijk het tekort aan tijd en geld. Echter is het tekort aan tijd en geld niet de enige reden voor de huidige situatie in Zeewolde. De groepsleerkrachten geven aan dat voor het geven van kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs er door 83,3% van alle groepsleerkrachten behoefte is aan meer scholing en kennis over muziekles in de klas en het gebruik van muziekinstrumenten. De helft van alle groepsleerkrachten voelt zich dan ook niet bekwaam genoeg voor het geven van een kwalitatief goede muziekles. 72,2% van de groepsleerkrachten geeft aan behoefte te hebben aan ideetjes en voorbeeld lessen en heeft behoefte aan een vakleerkracht die de muzieklessen op zich neemt. Aan deze vraag kan door de directieleden momenteel niet worden voldaan. Voor het realiseren van extra scholingen en trainingen hebben scholen financiële middelen nodig, maar die zijn er niet. De vraag is of er kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs gegeven wordt als er wel aan deze vraag voldaan wordt. De druk op overige vakken en het gebrek aan tijd van de groepsleerkrachten is daarmee nog steeds niet opgelost. Vakleerkracht Anja geeft aan dat voor het verduurzamen van muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde een vakleerkracht muziek aan de schoolteams moet worden toegevoegd. Een vakleerkracht kan de groepsleerkrachten ontzien en maakt het mogelijk om kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs aan te bieden op school. Echter stuiten we hier op hetzelfde probleem: scholen hebben hier geen financiële middelen voor.

De groepsleerkrachten, vakleerkrachten en directieleden vinden het concept dat aangeboden wordt door de Muziekschool een goede oplossing. Leerlingen krijgen jaarlijks op deze manier toch 6 kwalitatief goede muzieklessen gegeven voor een vakleerkracht muziek. Er kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van verduurzaming van muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde. 77,8% van de groepsleerkrachten geeft aan dat muziekonderwijs op school geen hoge prioriteit heeft. Directieleden doen er ook niet alles aan om het voor de groepsleerkrachten mogelijk te maken om kwalitatief goed muziekles te kunnen geven in de klas en daarnaast wordt er niet volop gebruik gemaakt van alle beleidsmogelijkheden. Er kan geconcludeerd worden dat de scholen nog veel mogelijkheden laten liggen in het realiseren van deze poging tot verduurzaming van muziekonderwijs op school.

5. Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden de deelvragen achtereenvolgens kort behandeld, zodat de hoofdvraag ‘Aan welke voorwaarden moet muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde voldoen om duurzaam te worden?’ beantwoord wordt. Vervolgens wordt er kritisch naar dit onderzoek gekeken, worden er aanbevelingen voor verder onderzoek gedaan en wordt het gemaakte beroepsproduct besproken.

Verduurzaming (muziek)onderwijs

De termen ‘verankering’, ‘een leven lang leren’, ‘leren leren’, ‘scaffolding’, ‘de zone van naaste ontwikkeling’ en de executieve functie ‘zelfsturing’ komen samen in het concept duurzaam onderwijs. In het concept duurzaam onderwijs ontwikkelen leerlingen competenties die van belang worden geacht om voorbereid te zijn op de samenleving van de 21ste eeuw (van den Branden, 2019). Deze ontwikkelde competenties zijn cruciaal voor hun toekomstige leven en voor de toekomst van een volgende generatie. Oftewel de kennis en vaardigheden die zijn ontwikkeld zijn duurzaam en worden meegenomen in het toekomstige leven buiten het klaslokaal. Dit geldt ook voor duurzaam muziek leren. Duurzaam muziek leren betekent dat het effect van de muziekles verder reikt dan het klaslokaal. Leerlingen doen er kennis en vaardigheden mee op waar ze in hun vrije tijd ook iets aan hebben. Hier wordt een basis gelegd om een leven lang te leren over muziek en er net zo lang van te genieten (Van der Vaart, 2017).

Er kan worden geconcludeerd dat als muziekonderwijs verankerd zit in het basisonderwijs dan zou dat betekenen dat het muziekonderwijs een vast onderdeel is van het curriculum. Wanneer muziekonderwijs wordt opgenomen als vast onderdeel in het curriculum met een doorgaande leerlijn en samenhangend programma dan kan worden gesproken van duurzaam muziekonderwijs. Wanneer alle 1,6 miljoen basisschoolkinderen in Nederland structureel muziekonderwijs krijgen, dat wordt gegeven door gekwalificeerde leerkrachten vanuit een doorlopende leerlijn met heldere landelijke doelen, dan pas kan worden gesproken van een duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen.

Rijksoverheid

De Rijksoverheid doet er van alles om muziekonderwijs in Nederland duurzaam te verankeren. Vele partijen werken samen om dit ambitieuze doel mogelijk te maken. Er ontstaan allerlei Fondsen, er worden programma's geschreven, beleidsplannen gemaakt en verschillende subsidies ontwikkeld. Méér Muziek in de Klas wordt actief ondersteund door een grote groep ambassadeurs. Ambassadeurs van de campagne zijn bijvoorbeeld Koningin Máxima, musicalproducer Joop van den Ende, directeur van het Koninklijk Concertgebouworkest Jan Raes en bekend Singer-songwriter Ilse de Lange. Zij dragen uit hoe belangrijk muziekonderwijs op de basisschool is en zetten hun kennis en netwerk in om duurzame verankering van muziekonderwijs op basisscholen te realiseren. Al deze verschillende initiatieven worden mogelijk gemaakt door het huidige beleidsplan *Cultuureducatie met Kwaliteit* en het geld dat beschikbaar wordt gesteld vanuit de Rijksoverheid. Hierdoor gaat sinds een paar jaar veel aandacht uit naar muziekonderwijs op de basisschool.

Bij scholen die gebruik maken van de beleidsmogelijkheden zijn wel degelijk veranderingen zichtbaar ten opzichte van muziekonderwijs. Of deze veranderingen duurzaam zijn, kan nog niet worden vastgesteld. Scholen zijn afhankelijk van de financiële ondersteuning vanuit de Rijksoverheid. Het is nog onduidelijk voor hoe lang Rijksoverheid nog geld beschikbaar blijft stellen voor het verbeteren van muziekonderwijs op de basisscholen in Nederland. Sinds 2017 is met een subsidie ingezet op professionalisering van muziekonderwijs op de pabo. Deze subsidieregeling zou moeten bijdragen aan een duurzame verankering van kwalitatief goed muziekonderwijs op de basisschool. Pas over enkele jaren staan de pabostudenten daadwerkelijk als leerkracht voor de klas. Er gaan jaren overheen voordat eventuele effecten van deze veranderingen zichtbaar en meetbaar zijn.

Zeewolde

Op basis van het praktijkonderzoek kan worden geconcludeerd dat zowel de groepsleerkrachten, als de vakleerkrachten en de directieleden hetzelfde probleem ervaren, namelijk het tekort aan tijd en geld. Op de basisscholen in Zeewolde heeft muziekonderwijs geen hoge prioriteit. Een logisch gevolg is dat ruim 70% van alle groepsleerkrachten aangeven geen tijd te hebben voor muziekles. Daarnaast voelt de helft van de groepsleerkrachten zich niet bekwaam voor het geven van een kwalitatief goede muziekles. Het gevoel geen tijd te hebben voor muziekonderwijs wordt daarbij gevoeld door het gevoel het niet te kunnen en onvoldoende hulpmiddelen ter beschikking te hebben voor het geven van kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs.

Meer dan 80% van de groepsleerkrachten heeft behoefte aan scholing en kennis over muziekles in de klas en het gebruik van muziekinstrumenten. Ruim 70% heeft behoefte aan ideetjes en voorbeeld lessen en heeft behoefte aan een vakleerkracht die de muzieklessen op zich neemt. Doordat er te weinig financiële middelen zijn, kunnen de directieleden niet aan deze vraag voldoen. Echter is de vraag of er kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs gegeven wordt als er wel aan deze vraag voldaan kan worden. Muziekonderwijs heeft nog altijd geen hoge prioriteit en het gebrek aan tijd en geld is daarmee nog steeds niet opgelost.

Vakleerkracht Anja geeft aan dat er een vakleerkracht muziek aan de schoolteams moet worden toegevoegd. Een vakleerkracht kan de groepsleerkrachten ontzien en maakt het mogelijk om kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op de school aan te bieden. Volgens Anja is dit de enige manier om het muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde te verduurzamen. Echter stuiten we hier weer op hetzelfde probleem: muziekonderwijs heeft geen hoge prioriteit en scholen beschikken niet over de juiste hoeveelheid financiële middelen. Helaas laten de scholen in Zeewolde nog veel mogelijkheden liggen om de poging tot verduurzaming van muziekonderwijs te realiseren.

Hoofdvraag

Door het beantwoorden van de vijf deelvragen is er indirect een antwoord gegeven op de hoofdvraag: 'Aan welke voorwaarden moet het muziekonderwijs in Zeewolde voldoen om duurzaam te worden?'

Om duurzaam te worden zou het muziekonderwijs in Zeewolde aan de volgende voorwaarden moeten voldoen:

- Muziekonderwijs op school wordt van belang geacht
- De scholen maken gebruik van de beleidsmogelijkheden van de Rijksoverheid
- Muziekonderwijs is opgenomen als vast onderdeel in het schoolcurriculum
- De school heeft een doorgaande leerlijn en een samenhangend programma ontwikkeld
- De school biedt de beschikking over een (online) muziekmethode en de juiste hoeveelheid muziekinstrumentjes voor de hele klas
- Scholingen en trainingen voor professionalisering van de groepsleerkrachten
- Groepsleerkrachten maken wekelijks tijd voor muziekonderwijs
- De vakleerkrachten muziek van de Muziekschool Zeewolde bieden de groepsleerkrachten ideetjes en voorbeeldlessen die aansluiten bij de klas
- De groepsleerkrachten kunnen terecht bij de vakleerkrachten muziek voor hulp en coaching in het geven van kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs in de klas

Voor het behalen van het snelste resultaat zouden de basisscholen in Zeewolde een vakleerkracht muziek kunnen toevoegen aan hun team. De vakleerkracht biedt kwalitatief goede muzieklessen die, aansluiten bij de klas, een doorlopende leerlijn, een samenhangend programma en structureel muziekonderwijs op school. De vraag is of met het inzetten van een vakleerkracht muziek het muziekonderwijs op lange termijn wel verduurzaamt. Wanneer een vakleerkracht muziek op school wegvalt, om wat voor reden dan ook, verdwijnt ook gelijk het muziekonderwijs. Met het inzetten van een vakleerkracht muziek verbetert tijdelijk het muziekonderwijs, maar daarmee is het muziekonderwijs nog niet langdurig verankerd in het schoolsysteem. Voor het behalen van langdurig resultaat zal moeten worden ingezet op professionalisering van de groepsleerkrachten.

Aanbeveling

De Rijksoverheid wil dat elke basisschool in 2020 structureel muziekonderwijs geeft. Het doel is dat niet het muziekonderwijs tijdelijk, maar structureel verbetert (Rijksoverheid, 2019). De effecten en gevolgen van het huidige beleidsplan op de ontwikkeling van muziekeducatie op het basisonderwijs is minimaal. Muziekonderwijs verbetert tijdelijk, zolang basisscholen door financiële middelen ondersteund wordt. Er moeten nog erg veel stappen worden gezet voordat het muziekonderwijs in Nederland duurzaam verankerd is. Daarmee is de basis gelegd voor een volgende stap: het waarborgen van duurzaam muziekonderwijs op de lange termijn. Wat is er voor nodig om muziekonderwijs op de lange termijn duurzaam te verankeren in ons schoolsysteem? Dit zou een goed onderwerp zijn voor een vervolgonderzoek.

Beroepsproduct

Als verbindende schakel tussen wat de overheid wil mogelijk maken, wat de scholen willen bieden en het concept 'duurzaam muziekonderwijs' is er een website ontworpen. De inhoud van de website is bepaald door de uitkomsten van het onderzoek. Op de website is allereerst informatie te vinden over de uitkomsten van het onderzoek, uitleg over het concept 'duurzaam muziekonderwijs' en de verschillende voorwaarden waaraan muziekonderwijs in Zeewolde zou moeten voldoen om duurzaam te worden.

Directieleden kunnen terecht op de website voor een overzicht met alle beleidsmogelijkheden die worden mogelijk gemaakt door de Rijksoverheid. Op de website is voor de directieleden ook een overzicht te vinden met verschillende hulpmiddelen zoals (online) muziekmethodes en schoolinstrumenten die veel in het basisonderwijs worden gebruikt. Groepsleerkrachten kunnen terecht op de website voor handreikingen, hulpmiddelen, lesideeën en gratis muzieklessen die het geven van kwalitatief goed muziekles in de klas gemakkelijker zou kunnen maken. Daarnaast geven de vakleerkrachten muziek die werkzaam zijn voor de Muziekschool Zeewolde tips en trucs om de groepsleerkrachten te inspireren en motiveren tot het geven van muziekles in de klas.

Het beroepsproduct is voor iedereen vrij toegankelijk. De groepsleerkrachten en directieleden van de basisscholen in Zeewolde kunnen gebruik maken van de resultaten van het onderzoek. Uiteraard kunnen ook alle vakleerkrachten muziek, basisscholen, groepsleerkrachten en directieleden in Nederland hier hun voordeel mee doen.

De link naar de ontworpen website duurzaam muziekonderwijs Zeewolde:
<https://muziekonderwijszeewolde.wordpress.com>

Bibliografie

- (2008). In A. Beeker, J. Canton, & B. Trimpos, *Scaffolding*. SLO.
- (2013). In A. v. Vianen, *Dynamische loopbanen* (p. 10). Van Gorcum.
- Bisschop Boele, E. (2013). From Institutionalised Musicality to Idiosyncratic Musickership, Calling a Paradigm into Question. In *European Perspectives on Music Education 2. Artistry* (pp. 47-61). Innsbruck: Helbling.
- Blijswijk, R. v. (2018, januari 5). Opgehaald van Stichting nivoz: <https://nivoz.nl/nl/lev-vygotsky-en-de-zone-van-naaste-ontwikkeling-door-samen-te-werken-en-in-gesprek-te-zijn-zijn-mensen-in-staat-tot-dingen-te-komen-die-nieuw-zijn>
- Bussemaker, J. (24 oktober 2014). Kamerbrief impuls muziekonderwijs . Den Haag: Ministerie OCW.
- Dellen, T. v. (2011, september). Lifelong learning in Nederland: wat is het en waarom? In *Handboek Effectief Opleiden* . Groningen.
- Eijnden, J. v. (2015). Cultuureducatie binnenstebuiten. LKCA.
- Fonds voor Cultuurparticipatie. (2017, maart 28). Opgehaald van LKCA: <https://www.lkca.nl/informatiebank/regeling-professionalisering-muziekonderwijs-op-pabos>
- Fonds voor Cultuurparticipatie. (2018). Opgehaald van <https://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/professionalisering-muziekonderwijs-pabo.html>
- Fonds voor Cultuurparticipatie. (sd). *Cultuureducatie met kwaliteit 2013-2016*. Opgehaald van cultuurparticipatie: <https://www.cultuurparticipatie.nl/archief/subsidies/cultuureducatie-met-kwaliteit-2013-2016.html>
- Fonds voor Cultuurparticipatie. (sd). *Cultuureducatie met kwaliteit 2017-2020*. Opgehaald van Cultuurparticipatie: <https://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/cultuureducatie-met-kwaliteit-2017-2020.html>
- Fowler, J. (2014, maart 21). Bill Clinton on Lifelong Learning.
- Haanstra, F. (2001). Mogelijkheden en beperkingen van authentieke kunsteducatie. *Hollandse Schoolkunst*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.
- Haanstra, F. (2011). Authentieke kunsteducatie: een stand van zaken. *Authentieke kunsteducatie*. Utrecht : Cultuurnetwerk Nederland .
- Hargreaves. (2003). Music education in the twenty-first century: a psychological perspective. *British Journal of Music Education*.
- Het Norminstituut Bomen. (2018). Handboek bomen. Provincie Gelderland.
- Hooijer, C. (2017). Co-teaching in het muziekonderwijs . Zwolle: ArtEZ Conservatorium.
- LKCA. (sd). *Cultuureducatie met Kwaliteit*. Opgehaald van LKCA: <https://www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuureducatie-met-kwaliteit>
- LKCA. (sd). *Subsidieregeling opleiding Cultuurbegeleider primair en speciaal onderwijs* . Opgehaald van LKCA: <https://www.lkca.nl/primair-onderwijs/cultuurbegeleider/subsidieregeling>
- Méér Muziek in de Klas. (2018). *Handboek voor meer muziek in de klas*. Opgehaald van <http://handboekvoor.meermuziekindeklas.nl/handboek-voor-meer-muziek-in-de-klas#!/waarom-dit-handboek>
- Méér Muziek in de Klas. (2019). *Méér Muziek in de Klas* . Opgehaald van <https://www.meermuziekindeklas.nl/nl/over/>

- Meerkerk, E. (2012). Verplicht en vastgelegd, maar ook verankerd? *Cultuureducatiebeleid 2008-2012*, 93-109. Utrecht : Fonds voor Cultuurparticipatie.
- Nooij, J., de Graauw, C., van Essen, M., & van den Broek, A. (2018). Monitor Cultuureducatie primair onderwijs 2017-2018. ResearchNed.
- Oosterhof, A. (2015). Muziekonderwijs in het primair onderwijs . Utrecht : Universiteit Utrecht .
- Rubens, W. (2013). Trends en ontwikkelingen. In *E-learning*. Middelbeers: Uitgeverij Innodoks.
- Sardes. (2018). Eerste opbrengsten van de Impuls Muziekonderwijs in het primair onderwijs . *Onderzoek Impuls Muziekonderwijs* .
- Sardes, O. (2014). Monitor cultuuronderwijs in het primair onderwijs & programma cultuureducatie met kwaliteit (2013-2016). Utrecht: Sardes/Oberon.
- Schild-Mol, T. v. (2012). Muziekles op de basisschool: meer en beter? . 37-51. Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.
- Schoolleiders, A. V. (2016). Scholen vinden cultuureducatie belangrijk, maar is nog onvoldoende verankerd.
- Vaart, M. v. (2017). Duurzaam muziekleren . *Kunstzone*, 55-57.

Bijlage 1. Enquête

Geachte Heer / Mevrouw,

Door het invullen van deze 3 minuten durende enquête, helpt u mij de beste resultaten te behalen. Alvast bedankt!

1. Hoeveel tijd wordt er wekelijks door jou als groepsleerkracht in de klas besteed aan muziekonderwijs?

Selecteer één antwoord

- Geen
- 15 minuten of minder
- 15 tot 30 minuten
- 30 tot 45 minuten
- 45 minuten of meer

2. Wat is de reden voor de hoeveelheid tijd die er besteed wordt aan muziekonderwijs in jouw klas?

Selecteer één of meer antwoorden

- Ik vind het wel belangrijk
- Ik vind het niet belangrijk
- Ik heb hier wel tijd voor
- Ik heb hier geen tijd voor
- Ik voel me wel bekwaam
- Ik voel me niet bekwaam
- Muziek heeft wel integratie met andere vakken
- Muziek heeft geen belang met andere vakken
- Iets anders, namelijk ...

3. Welke hulpmiddelen heb je ter beschikking voor het geven van een kwalitatief goede muziekles?

Selecteer één of meer antwoorden

- Toegang tot een (online) muziekmethode
- De beschikking over voldoende muziekinstrumenten voor de hele klas
- Een extra ruimte, bijvoorbeeld het speellokaal en/of het podium
- Iets anders, namelijk ...
- Geen

4. De 6 lessen gegeven door een vakleerkracht muziek per jaar zie ik als:

Selecteer één antwoord + licht je antwoord toe

- Een toegevoegde waarde voor zowel de leerlingen als voor mij als docent, omdat ...
- Een toegevoegde waarde voor de leerlingen, omdat ...
- Overbodig, omdat ...

5. Kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school:

Selecteer één antwoord + licht je antwoord toe

- Is belangrijk en onmisbaar voor de ontwikkeling van de leerlingen, omdat ...
- Heeft geen hoge prioriteit, omdat ...
- Is niet belangrijk genoeg ten opzichte van alle andere vakken, omdat ...

6. Voor het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas heb ik behoefte aan:

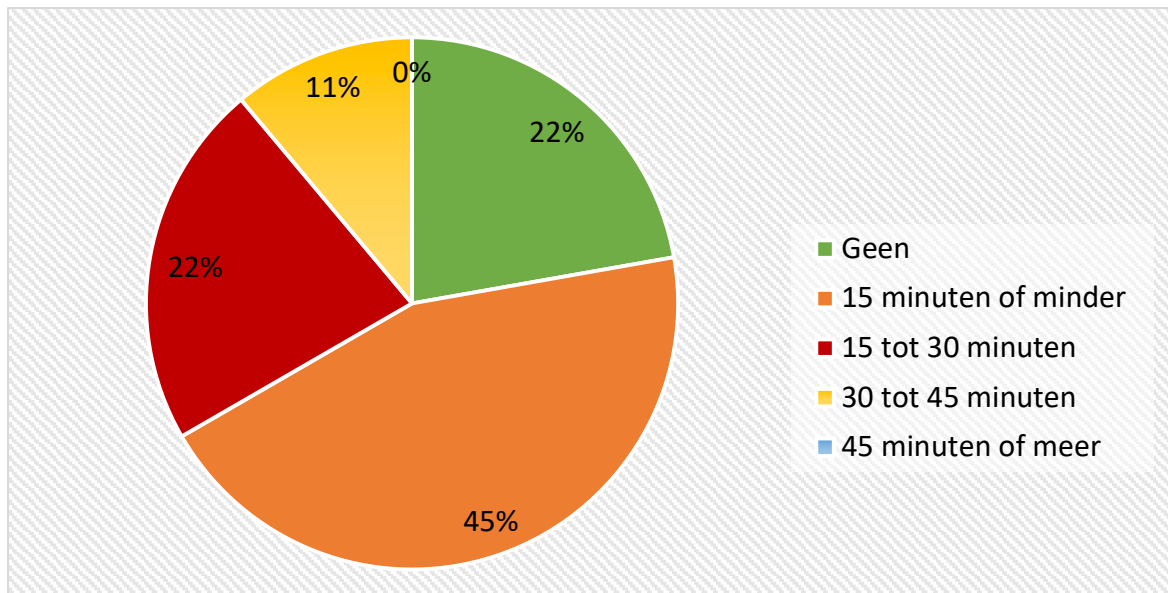
Het is mogelijk om meerdere antwoorden te selecteren

- Meer scholing en kennis over muziekles in de klas en het gebruik van muziekinstrumenten
- Toegang tot een muziekmethode
- Coaching (van een vakleerkracht muziek)
- Een vakleerkracht muziek
- De beschikbaarheid over voldoende muziekinstrumenten voor de hele klas
- Ideetjes en voorbeeld lessen om te gebruiken
- Iets anders, namelijk ...
- Ik heb nergens behoefte aan

Bijlage 2. Resultaten enquêtes

1. Hoeveel tijd wordt er wekelijks door jou als groepsleerkracht in de klas besteed aan muziekonderwijs?

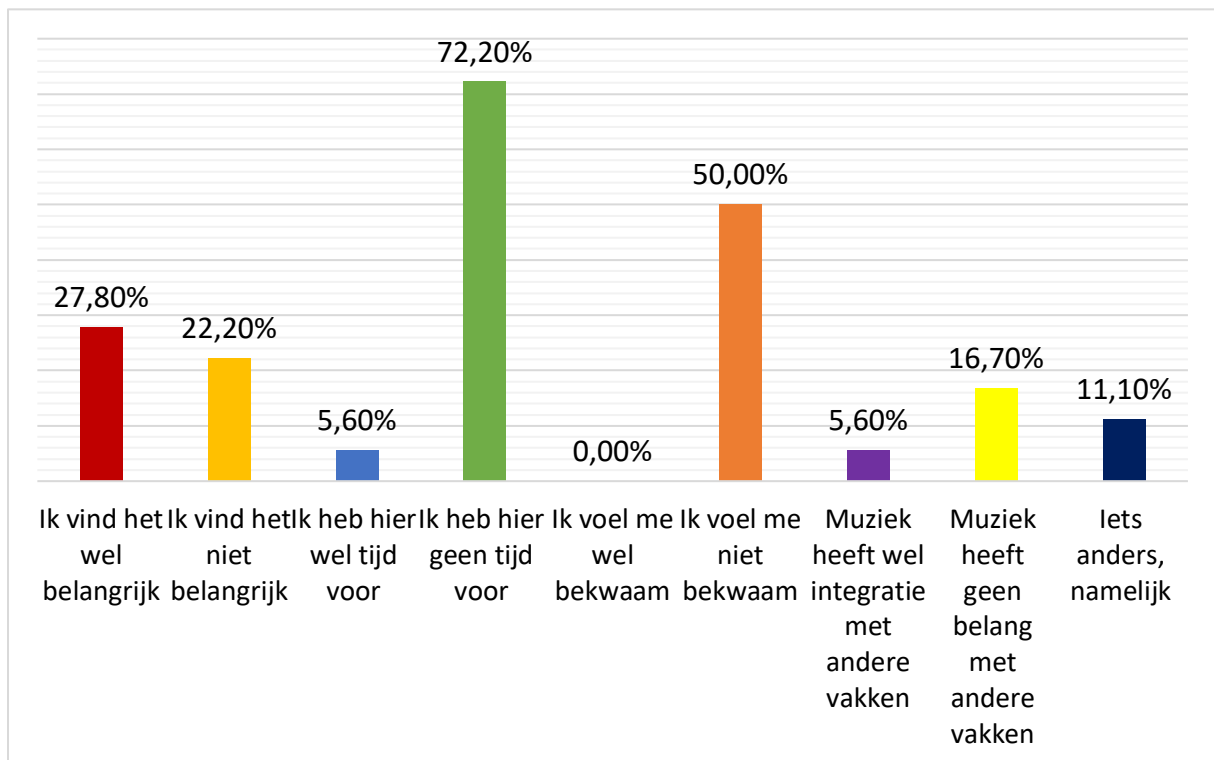
Selecteer één antwoord

Antwoorden	Hoeveelheid	Ratio
Geen	8	22,2%
15 minuten of minder	16	44,4%
15 tot 30 minuten	8	22,2%
30 tot 45 minuten	4	11,1%
45 minuten of meer	0	0%

2. Wat is de reden voor de hoeveelheid tijd die er besteed wordt aan muziekonderwijs in jouw klas?

Selecteer één of meer antwoorden

Antwoorden	Hoeveelheid	Ratio
Ik vind het wel belangrijk	10	27,8%
Ik vind het niet belangrijk	8	22,2%
Ik heb hier wel tijd voor	2	5,6%
Ik heb hier geen tijd voor	26	72,2%
Ik voel me wel bekwaam	0	0%
Ik voel me niet bekwaam	18	50%
Muziek heeft wel integratie met andere vakken	2	5,6%
Muziek heeft geen belang met andere vakken	6	16,7%
Iets anders, namelijk ...	4	11,1%

Iets anders, namelijk ... :

Ik maak hier tijd voor

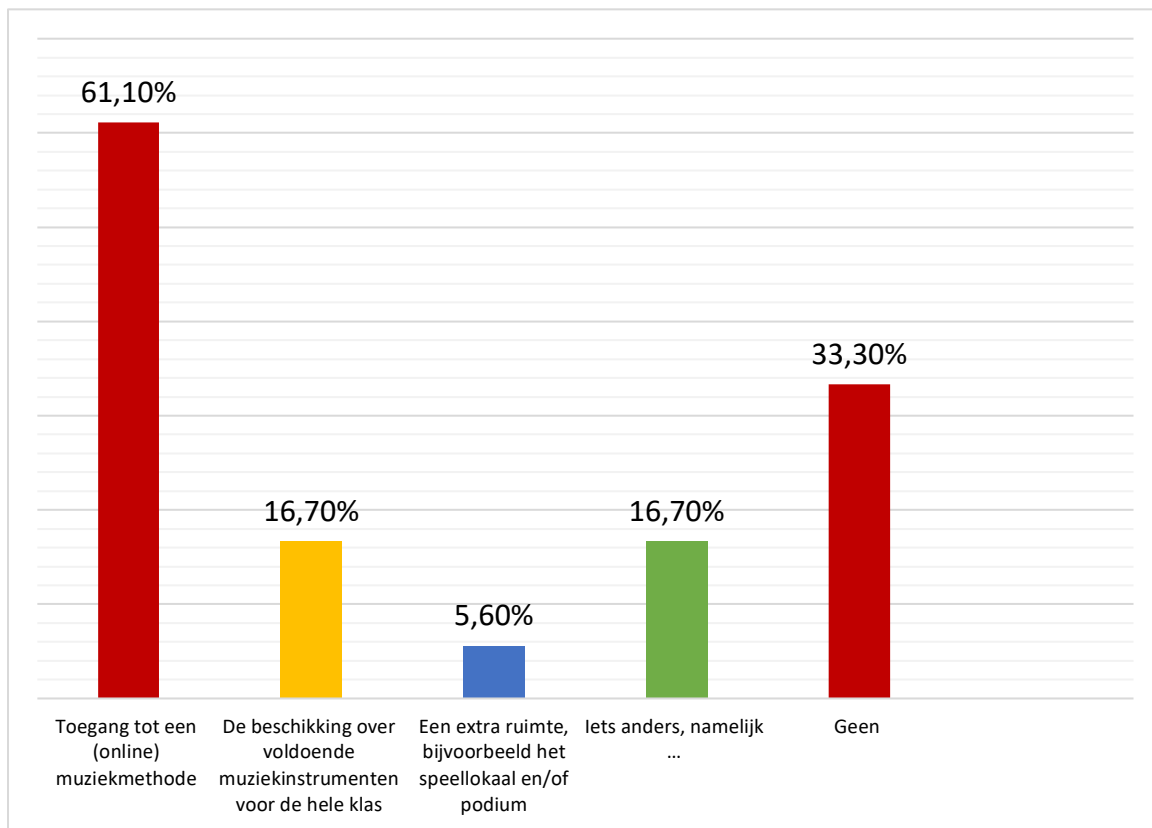
Muziek verbindt, maakt blij, zorgt voor een betere samenwerking. Leerlingen komen zelf met ideetjes, worden onbewust gestimuleerd tot prestatie.

Ik probeer zoveel als mogelijk tijd hiervoor te maken.

Tijdens de muziekles is iedereen gelijk. Dit is voor leerlingen erg belangrijk.

3. Welke hulpmiddelen heb je ter beschikking voor het geven van een kwalitatief goede muziekles?

Selecteer één of meer antwoorden

Antwoorden	Hoeveelheid	Ratio
Toegang tot een (online) muziekmethode	22	61,1%
De beschikking over voldoende muziekinstrumenten voor de hele klas	6	16,7%
Een extra ruimte, bijvoorbeeld het speellokaal en/of het podium	2	5,6%
Iets anders, namelijk ...	6	16,7%
Geen	12	33,3%

Iets anders, namelijk ... :

We hebben behoorlijk wat instrumenten, maar niet voor de hele klas.

Digibord en internet, lesideeën/youtube

Liedbegeleiding op gitaar

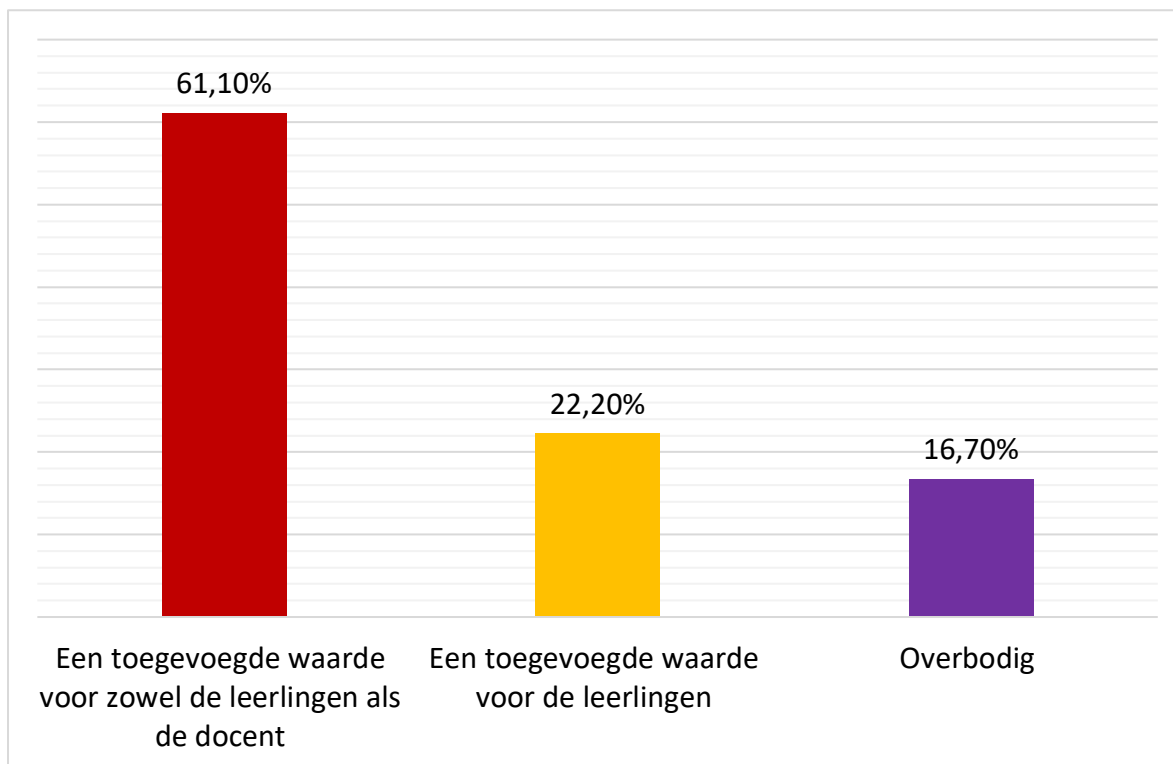
Ik kan de klas zelf begeleiden op piano

Youtube voor lesideeën

Het digibord; het internet is een uitkomst!

4. De 6 lessen gegeven door een vakleerkracht muziek per jaar zie ik als:

Selecteer één antwoord + licht je antwoord toe

Antwoorden	Hoeveelheid	Ratio
Een toegevoegde waarde voor zowel de leerlingen als voor mij als docent, omdat ...	22	61,1%
Een toegevoegde waarde voor de leerlingen, omdat ...	8	22,2%
Overbodig, omdat ...	6	16,7%

Een toegevoegde waarde voor zowel de leerlingen als voor mij als docent, omdat ...
Muziek is een heel specifiek vak waar wel de nodige kennis voor vereist is. Als leerkracht leer ik van de muziekdocent zodat mijn eigen lessen sterker worden.
Het is een stuk uitgebreider dan wanneer je het zelf doet. Voor mezelf ook, want ik krijg weer nieuwe ideeën. Dit wel afhankelijk van de docent.
Belangrijk dat de leerlingen ook ontwikkelen op sociaal emotioneel vlak. Wij als docenten kunnen nooit hetzelfde niveau bereiken.
Wij als groepsleerkrachten kunnen hier niet aan tippen. Geeft voor de docent nieuwe inzichten.
Dit is onmisbaar voor de soc/emo ontwikkeling van de leerlingen.
Als docent leer ik er altijd erg veel van. Dit kan ik zelf weer toepassen in mijn eigen les.
Het geeft mij inzicht in hoe ik zelf muzikles zou kunnen geven.
Muziek is een vak apart. Wij als groepsleerkrachten missen hier bepaalde competenties voor.
Iedereen steekt er iets van op.
Er wordt kwaliteit geboden tijdens de lessen.
We steken er allemaal iets van op.

Een toegevoegde waarde voor de leerlingen, omdat ... :

Er op deze manier toch een klein beetje aandacht wordt besteed aan muziek

Zo krijgen ze toch nog wat mee. Muziek is een moment van ontspanning.

Er verder geen tijd is voor zulke lessen.

Ik zelf de lessen niet geef.

Overbodig, omdat ... :

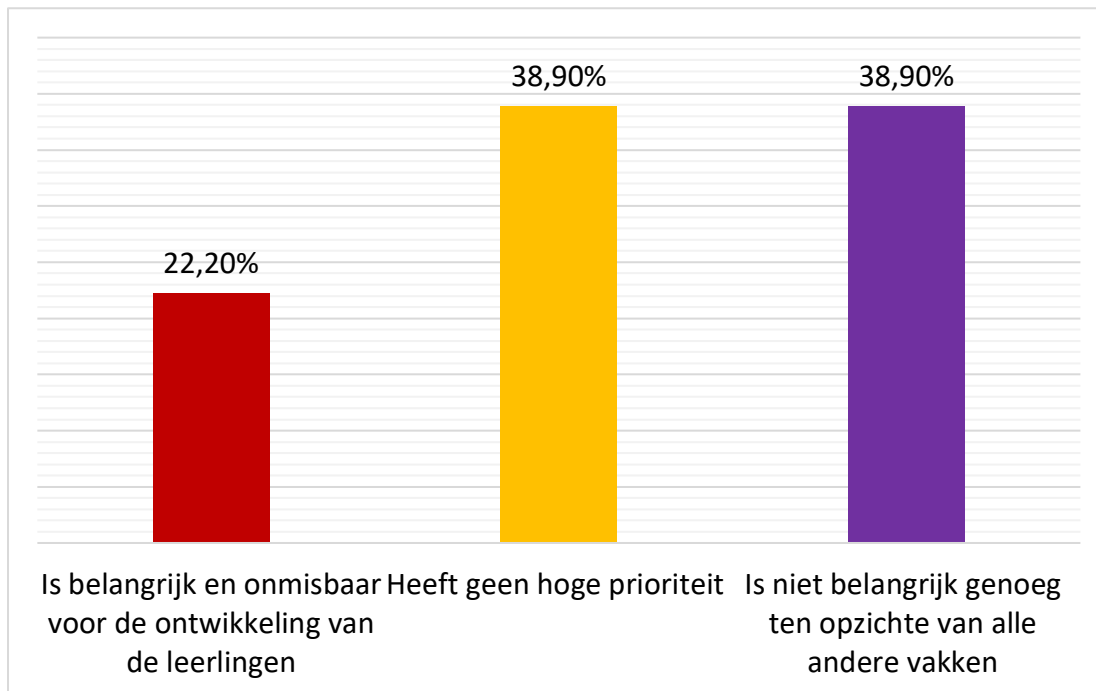
Het geen vak is waarin de prestaties van de leerlingen meegenomen wordt naar het vervolgonderwijs.

Het niet belangrijk is voor de ontwikkeling van de leerlingen. Muziekonderwijs is voor naschool.

Ik het zelf ook kan.

5. Kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school:

Selecteer je antwoord + licht je antwoord toe

Antwoorden	Hoeveelheid	Ratio
Is belangrijk en onmisbaar voor de ontwikkeling van de leerlingen	8	22,2%
Heeft geen hoge prioriteit	14	38,9%
Is niet belangrijk genoeg ten opzichte van alle andere vakken	14	38,9%

Is belangrijk en onmisbaar voor de ontwikkeling van de leerlingen, omdat ... :

Er teveel nadruk ligt op cognitie. Voor kinderen is dit juist een uitlaatklep of iets waar ze in kunnen uitblinken. Ook voor soc/emo ontwikkeling erg goed.

Het gevoel van eigenwaarde wordt vergroot, II hebben in ieder geval 6 lessen onder deskundige leiding.

De leerlingen muziek vaak ontzettend leuk vinden en het een moment van ontspanning is. Het bijdraagt aan de ontwikkeling van het kind.

Heeft geen hoge prioriteit, omdat ... :

Het niet van belang is. Staat los van de kennis die leerlingen nodig hebben voor het vervolg onderwijs.

Overige vakken en vaardigheden nemen te veel tijd in het schoolrooster.

Het wordt niet meegenomen in de prestaties van de leerlingen.

Hier zijn geen duidelijke doelen voor.

Daar de minste focus op ligt. Andere vakken worden wel getoetst.

Andere vakken belangrijker zijn.

Muziek niet van belang is voor het functioneren in de samenleving.

Is niet belangrijk genoeg ten opzichte van alle andere vakken, omdat ... :

Hier geen tijd en geld voor is. Overigens is muziekonderwijs wel erg belangrijk voor de ontwikkeling van het kind.

Muziek kent geen kwaliteitsinspecties. Wordt niet getoetst. Overige vakken wel.

Er ligt zoveel nadruk op alle primaire vakken.

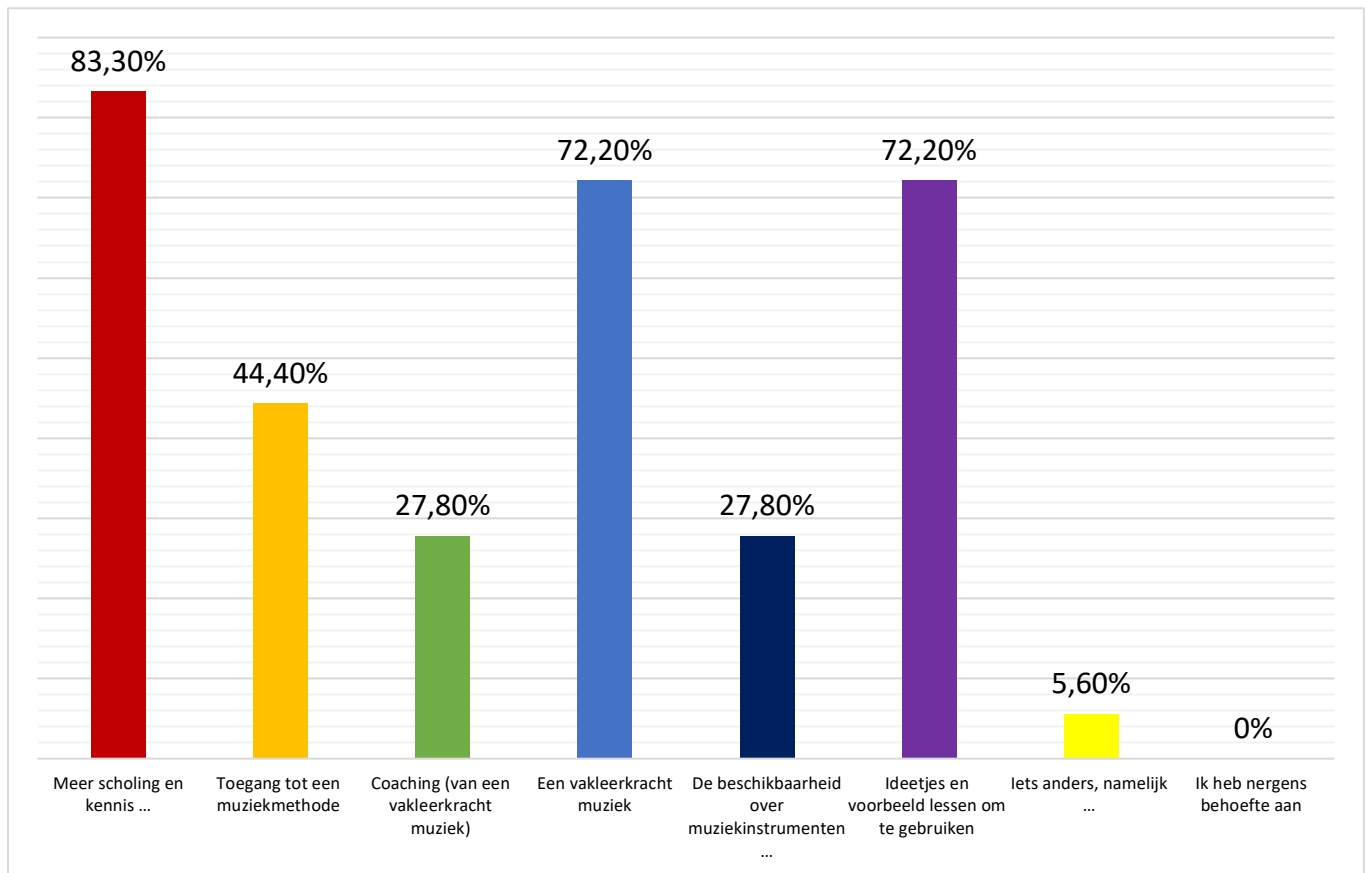
Dit wordt niet getoetst.

Het kent geen kwaliteitsinspecties.

Hier ligt geen focus op.

Er zoveel hoge eisen gesteld worden voor de overige vakken. Muziek is van ondergeschikt belang.

6. Voor het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas heb ik behoefte aan:
Selecteer één of meer antwoorden

Antwoorden	Hoeveelheid	Ratio
Meer scholing en kennis over muziekles in de klas en het gebruik van muziekinstrumenten	30	83,3%
Toegang tot een muziekmethode	16	44,4%
Coaching (van een vakleerkracht muziek)	10	27,8%
Een vakleerkracht muziek	26	72,2%
De beschikbaarheid over voldoende muziekinstrumenten voor de hele klas	10	27,8%
Ideeetjes en voorbeeld lessen om te gebruiken	26	72,2%
Iets anders, namelijk ...	2	5,6%
Ik heb nergens behoefte aan	0	0%

Iets anders, namelijk ... :
Ideeën hoe je muziek kan integreren.
Hoe laat je muziek verbinden met andere vakken?

Bijlage 3. Uitwerking interviews directieleden

Directeur Peter Hulstein – openbare basisschool de Wetering

“Wordt kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op de basisschool van belang geacht?”

Ik denk dat voor de ontwikkeling van de leerlingen muziekonderwijs zeer zeker belangrijk is. Kijk maar naar alle 21^e-eeuwse vaardigheden die wij als uitgangspunt nemen in onze kernwaarden, missie en onderwijsvisie. In dat geval zou het ook fantastisch zijn als het mogelijk is om kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs te geven op school. Echter denk ik helaas niet dat dit heel simpel ligt. Er ligt al zoveel druk op alle groepsleerkrachten waardoor veel docenten in tijdnood komen. Het zou een verlichting voor de groepsleerkrachten zijn om een vakleerkracht toe te voegen aan het schoolteam. Helaas kost dit heel veel geld en hebben wij binnen de school deze mogelijkheden niet.

“Wat wordt eraan gedaan om het voor de groepsleerkrachten mogelijk te maken om kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas te kunnen geven?”

Heel eerlijk gezegd wordt hier vrij weinig aangedaan. Muziekonderwijs bij ons op school heeft niet een erg hoge prioriteit. Zoals je weet krijgt iedere klas hier op school jaarlijks 6 lessen gegeven door een vakleerkracht muziek. Wat er buiten deze lessen om gebeurt, verschilt heel erg per juf/meester. In sommige klassen worden er regelmatig liedjes gezongen en in andere klassen wordt ook daar vrijwel geen tijd aan besteed. Op school hebben we nog wel de methode ‘Moet je doen’ staan, maar volgens mij is deze inmiddels ook al erg gedateerd? In de kast liggen wel kleine muziekinstrumentjes, maar of dit genoeg is voor de hele klas weet ik niet. Omdat er vanuit de Muziekschool al muziek gegeven wordt op school besteden we hier zelf als team weinig aandacht aan. Dit heeft ook weer te maken met de tijdnood en het geldtekort.

“Wordt er op de school voldoende gebruik gemaakt van alle beleidsmogelijkheden?”

Er lopen natuurlijk projecten via de Muziekschool en de Verbeelding. De Muziekschool en de Verbeelding worden natuurlijk financieel ondersteund door de gemeente. Door de jaarlijkse subsidies wordt het mogelijk gemaakt om samen te werken met de basisscholen, de Verbeelding en de Muziekschool. We hebben zelfstandig als school geen subsidies aangevraagd.

Directeur Kees de Klerk – basisschool 't Wold

“Wordt kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op de basisschool van belang geacht?”

Muziekonderwijs heeft bij ons op school geen hoge prioriteit. Wij zijn erg blij met het concept dat wordt aangeboden door de gemeente Zeewolde en de Muziekschool. Echter hebben wij als school niet de mogelijkheden om kwalitatief goed en structureel muziekonderwijs op school aan te bieden. Dit heeft allemaal te maken met tijd en geld. Wel vinden we dit erg jammer hoor. Voor kinderen is muziek toch een moment van ontspanning en zorgt voor een saamhorigheidsgevoel, iedere leerling kan helemaal zichzelf zijn. In dat opzicht is muziekonderwijs wel erg belangrijk, maar de leerkrachten staan min of meer vrij in hoe dit wordt ingevuld in de klas.

“Wat wordt eraan gedaan om het voor de groepsleerkrachten mogelijk te maken om kwalitatief goed muziekonderwijs in de klas te kunnen geven?”

Op school hebben we een kast staan met allemaal kleine instrumentjes. Zo heel af en toe worden deze instrumentjes gebruikt door een van onze groepsleerkrachten. Daarnaast hebben we op school de nieuwe eigenwijsbundels aangeschaft. De groepsleerkrachten hebben vanuit de school geen toegang tot een onlinemuziekmethode. Ik weet dat er een aantal groepsleerkrachten zijn die een proefaccount hebben genomen op bijvoorbeeld 123zing.nl. Wij vinden het ook erg lastig om in te schatten wat de leerkrachten nodig hebben voor het geven van een muziekles. Waarschijnlijk hebben de meeste groepsleerkrachten het meest behoefte aan scholing, maar dit hebben wij nog niet kunnen realiseren. Vergaderingen en overige trainingen en scholen hebben een hogere prioriteit. Dit neemt ook al zoveel tijd in.

“Wordt er op de school voldoende gebruik gemaakt van alle beleidsmogelijkheden?”

Ik denk het niet. We maken natuurlijk gebruik van de beleidsmogelijkheden van de gemeente Zeewolde, maar vast niet van alle mogelijkheden die van hoger af aangeboden worden. De oplossing vanuit de Muziekschool die geboden wordt, is voor ons op school erg gunstig. Leerlingen krijgen op deze manier toch jaarlijks iets mee van kwaliteit goed muziekonderwijs. Daarnaast worden de leerkrachten op deze manier een klein beetje ontzien en kunnen ze ideetjes opdoen voor hun eigen muziekles.

Bijlage 4. Uitwerking interview vakleerkracht

Anja Oosterbeek

“Hoe kijk jij aan tegen de huidige situatie rondom het muziekonderwijs in Zeewolde?”

Ik denk dat de scholen heel blij zijn met ons, maar het is natuurlijk zeer minimaal, 6 lessen per jaar. Er zijn docenten die de liedjes en werkvormen zelf ook nog gebruiken en toepassen in de klas, maar de meesten komen er niet aan toe omdat het veel voorbereidingstijd vraagt en ze het toch al zo druk hebben. Dan heb ik het nu over de kleutergroepen waarbij de docenten actief meedoen met de muziekles. In de hogere groepen verdwijnt meer dan de helft van de docenten achter de computer of achterstallig nakijkwerk. Niet omdat ze de lessen niet waardevol vinden, maar omdat het werk zich opstapelt.

“Wat is volgens jou nodig om muziekonderwijs op de basisscholen in Zeewolde te verankeren?”

Vakleerkrachten muziek! Methodes en lesprogramma's (ook via het internet) zijn er volop en er zijn heel goede bij, maar je moet er als leerkracht toch weer veel tijd in steken om de lesstof voor je eigen groep te verzamelen. 'Kant en klare'-lessen moeten ook altijd weer aangepast worden aan je eigen situatie. Wanneer je als school een vakleerkracht in dienst hebt die zelf lesgeeft en de leerkrachten ondersteunt door een lesprogramma te maken die de docent zelf kan uitvoeren kan je iets goeds neerzetten. Maar daar is helaas wel heel veel subsidiegeld voor nodig.

“Waar hebben de basisscholen in Zeewolde volgens jou behoefte aan?”

Tijd en geld, maar dat is er dus niet. Heel praktisch denk ik dat wat wij nu aanbieden een goed product is, aangevuld met projecten die aangeboden worden via Stichting de Verbeelding. Wel denk ik dat de Muziekschool een breder aanbod moet kunnen bieden dan nu. Denk aan instrumentale lessen in kleinere groepen; klokkenspel, keyboard, blokfluit, ukelele. Ik ken zelfs iemand die met schoolklassen projecten viool doet. Daarnaast is het misschien slim dat scholen zelf aangeven in welke periode ze de lessen willen. Nu is het vaak propfen in lastige maanden. Denk aan Sinterklaas, Kerst en vlak voor de zomervakantie. Ook in afstemming met andere kunst en cultuur zou handig zijn. Ik was nu bijvoorbeeld op een school waar ze tegelijkertijd een ander muziekproject hadden via De Verbeelding, dat is absoluut niet handig.